

A

Pro Natura Karszt – és Barlangkutató Egyesület

jelentése 2001-évi kutatási tevékenységéről

Pécs, 2002.

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK	2
AZ EGYESÜLET 2001-ÉVI MUNKATERVE	3
ÖSSZEFOGLALÁS.....	4
FELTÁRÓ ÉS BARLANGVÉDELMI TEVÉKENYSÉGÜNK.....	6
LIPÓCI –VÍZNYELŐ	6
PIETRÓ –BARLANG.....	9
NYÁRI TÁBOR A MÉSZÉGETŐ –FORRÁSOK BARLANGJÁNÁL	15
MÁRIAGYŰDI - BARLANG	23
TUDOMÁNYOS MUNKÁK	24
RADONTRASZPORT MÉRÉSEK NÉHÁNY MECSEKI ÉS VILLÁNYI BARLANGBAN	24
LIPÓCI–VÍZNYELŐ VÖRÖS SZÍNŰ CSEPPKŐ MINTÁJÁNAK ÁSVÁNYOS ÖSSZETÉTELE	34
2001. ÉVI DENEVÉRMONITORING EREDMÉNYEI	35
A 2001. ÉV TEREPBEJÁRÁSAIRÓL... ..	36
DOKUMENTÁCIÓS MUNKÁK	37
FEJEZETEK AZ ABALIGETI-BARLANG KUTATÁSTÖRTÉNETÉHEZ	37
AZ ÁBALIGETI-BARLANG SZIFONJÁNAK LEGYŐZÉSÉRE INDÍTOTT KÍSÉRLETEK TÖRTÉNETE.....	40
CSOPORTÉLET	42
MAGYAR BARLANGI MENTŐSZOLGÁLAT DÉL-MAGYARORSZÁGI TERÜLETI EGYSÉGE	42
A PRO NATURA KBE TÖRÖKORSZÁGI TÚRÁJA	43
2001. JÚNIUS 22-24 BARLANGNAP GERECSÉBEN	45
TÉLI TÚRA A SZLOVÁK PARADICSOMBAN	47
PÁLYÁZATI BESZÁMOLÓ	48
MELLÉKLETEK	49

Az Egyesület 2001-évi munkaterve

Egyesületünk úgy határozott, hogy ideiglenesen felhagyunk a több éven át folyamatosan kutatott Abaligeti – barlang vízgyűjtő területének kutatásával, és az idei évet a Mészégető –források barlangjának és vízgyűjtő területének szenteljük. Mindezt annak apropóján tesszük, hogy az idei nyári kutatótábor keretében (2001. július 27-től egy hét, szükség esetén két hét) megkíséreljük a Mészégető-források szifonjainak szivattyúk segítségével történő leszívását, és reményeink szerint sikerül átjutnunk az V. szifonon (a jelenlegi végpont). A nyári táborat a Szegedi Karszt –és Barlangkutató Egyesülettel összefogva bonyolítjuk le, a szervezési munkákat már januárban elkezdjük, hiszen rengeteg felszerelést kell beszereznünk.

Úgy gondoljuk, ha már a nyarat a Mészégetőnél töltjük, akkor érdemes komolyan foglalkozni az egész rendszerrel (víznyelők, vízgyűjtő terület alapos megismerése).

Fontosnak érezzük, hogy rendszeresen tartsunk terepbejárásokat a vízgyűjtő területen.

Szeretnénk folytatni a Pietró – barlangban a tavalyi év során megkezdett munkát, vagyis a végponti szálkőhasadék tágítását. Reméljük, hogy ez a szűk hasadék nem túl hosszú, és képesek leszünk az átbontására. Feltételezzük (műszeres mérések alapján), hogy járható méretű üregekbe sikerül bejutnunk.

Terveink közt szerepel a Máriagyűdi – barlang végpontjának bontása is. Itt a szűk járatból el kell távolítani a kitöltést, és valószínűleg járattágítást is kell majd végezni.

A 2001. január 6-án feltárt Lipóci –víznyelő továbbkutatása. Itt a végponti iszapdugót kell eltávolítani a továbbjutáshoz. A hatékony munkavégzéshez szükség van egy új bejárat kiásására, amit a végponti kürtőre felszínről történő rábontásával tervezünk.

Ha a nyári tábor alatt a Mészégetőnél valami oknál fogva kénytelenek lennénk túl hamar abbahagyni a feltárást, akkor a táborát áthelyezzük a Sziklás – nyelőhöz, ami a Mészégető –források víznyelő felőli feltáráshoz a legígéretesebb pont.

Az Abaligeti –barlang Nyugati II. oldalágában évi legalább egy alkalommal szemétszedés. Az oldalág nem mondható nagyon szemetesnek, de mivel pár éve fel van törve a bejárata, egyre többen járnak be, egyre több szemetet hagyva maguk után (elhasznált elem, műanyag flakon, ruhafoszlányok stb.).

Idén is tovább folytatjuk a már hagyományosnak mondható denevérállomány megfigyeléseinket.

Továbbá folytatjuk radontraszporttal kapcsolatos méréseinket, megfigyeléseinket.

A kutatói tevékenység mellett fontosnak érezzük az Egyesület tagjainak további képzését mind szakmai, mind technikai szempontból. Ebből a célból előadásokat, diavetítéseket tartunk tagjainknak, valamint rendszeres barlangtúrákon és kötéltechnikai oktatásokon vehetnek részt.

Bővíteni kívánjuk az egyesület eszközparkját, valamint könyvtárát is.

Összefoglalás

Feltáró és barlangvédelmi tevékenység

Az idei év barlangfeltárás szempontjából rendkívül sikeresnek mondható – az előző évekhez viszonyítva. Négy barlangban folytattunk feltáró tevékenységet, ezek az alábbiak voltak:

- **Lipóci-víznyelő:** 2001.01.06-án terepbejárás során új barlangra bukkantunk. Akkor 25 méter hosszban, és 10 méteres mélységig sikerült a barlangot bejárni. Azóta a barlang hossza eléri a 35 métert, mélysége pedig 16 méter lett.

- **Pietró-barlang:** Az idei év során jelentős előrejutást sikerült elérnünk a barlangban. A barlang hosszát a korábbi 35 méterről 90 méterre növeltük, mélysége 17 méterről 30 méterre nőtt. Ez a továbbjutás több szempontból is jelentős. Egyrészt sikerült feltárással igazolni a barlangban több éven keresztül végzett ²²²Rn mérések eredménye alapján feltételezett jelentősebb méretű üreget, másrészt a barlang új szakasza oly mértékben cseppköves, ami a Mecsekben ritkaságnak számít.

- **Máriagyúdi-barlang:** a barlangban időhiány miatt sajnos 2001-ben csak kettő kutatási napot tartottunk. A végponton végzett munka eredményeképpen a barlang 1 méterrel lett hosszabb.

- **Mészégető –források barlangja:** Idén nagyszabású kutatótábort szerveztünk a Szegedi Karszt- és Barlangkutató Egyesülettel összefogva a Mészégető –források barlangjának szifonok által elzárt részeinek kutatására. A felmerülő rengeteg nehézség és akadály ellenére sikerült 52 méter új járatot feltárni, evvel a barlang a Mecsek második leghosszabb barlangja lett. A kutatásban valamilyen formában a Mecseken tevékenykedő valamennyi csoport részt vett.

Tudományos munkák

Idén is tovább folytattuk a már sok éve folyó denevérállomány monitoringunkat, valamint három barlangot érintő radontranszporttal kapcsolatos méréseinket.

Elvégeztettük a Lipóci –víznyelőben talált cseppkőtöredék ásványi összetételét meghatározó vizsgálatokat, amit a cseppkő fura állaga indokolt (rendkívül puha, képlékeny volt)

Terepbejárásaink során felkerestük az Abaligeti –cseppkőbarlang és a Mészégető –források barlangjának vízgyűjtő területét, elkezdve egy sok éven át tartó megfigyelést, és nyilvántartást.

Dokumentációs munkák

Idén két munka született dokumentáció témában, mindkettő az Abaligeti-cseppkőbarlanggal foglalkozik. Az egyik egy latin szövegű kézírás fordítása, és a szövegből levont következtetések magyarázata, a másik pedig a barlang végpontján található szifon kutatástörténetét dolgozza fel.

Csoportélet

Egyesületünk 2001-ben is képviseltette magát a Barlangnapokon. Több tagunk túrázott télen a Szlovák Paradicsomban. Szerveztünk nyáron egy kéthetes törökországi túrát, ahol e távoli ország kultúrájával és szépségeivel ismerkedtünk. Rendszeresen ott voltunk az SZKBE programjain (és viszont), tovább mélyítve az amúgy is jó kapcsolatot. Pályázatok révén sikerült jelentősen fejlesztenünk az egyesület eszközparkját (számítógép, nyomtató, digitális fényképezőgép, kötél)

Feltáró és barlangvédelmi tevékenységünk

Lipóci – víznyelő

Tegzes Zoltán

2001.01.06-a is csak egy szokványos hétvégi napnak indult. Aznapra bontást szerveztünk a Pietró -barlangba. Nem vártunk áttörő sikert, hiszen a végpont, amit bontunk egy rendkívül szűk szálkőhasadék. A munka jó ütemben folyt (akkumulátoros fúró és Hilti patron használata), az akkumulátor lemerülése után felszíni terepbejárásra mentünk a környéken. Találtunk pár friss beszakadást, az egyikben kb. 1,5 métert le is lehetett menni. Hazafelé menet Zalán Béla unszolására kerültünk egy kicsit, hogy megnézzük a lipóci legelő alján lévő nyelőt. Ezt a nyelőt már régebről ismertük, csak a nyelő környezetét áthatolhatatlan cserjés és vadrózsás zárta el, maga a nyelő pedig teljesen fel volt töltődve hordalékkal, lösszel.

Mikor odaértünk, meglepődve vettük észre, hogy járható méretű lyuk feketéllik a nyelő aljában. Amit pár perccel később találtunk, arra egyikünk sem számított. Márton Gábornak sikerült lemászni a 4 méter mély bejárati aknán. Egy 4,5 méterszer 2 méteres teremben találta magát, a terem aljzatát omladék fedte, tulsó felében, az omladékban kb. 1 méter mély akna jelezte a folytatás irányát. A feltárás lázában égve a bejáraton gyorsan lemászott Szatyor Miklós és Tegzes Zoltán is. A folytatásból el kellett távolítanunk pár nagyobb követ, a rövid bontás után omladékos szűkületen átbújva tágas járatba értünk. 2.5 méter után bal kanyar következett, a kanyar jobb oldalában szokatlan állagú sztalaktitokra lettünk figyelmesek. A 2 db, egyenként kb. 30 cm hosszú, 5 cm átmérőjű függőcseppkő közül az egyik el volt törve. Kívülről a Mecsekre jellemző fekete bevonat takarta, a törési felület azonban vörös volt. Megérintve a cseppkövet, az rendkívül puha, képlékeny volt. Későbbi elemzések kimutatták, hogy ez a cseppkő limonit tartalmú, ami a Mecsekben tudomásunk szerint egyedülálló. Ezt a hordalék magas vastartalmával magyarázzuk. (Részletes leírás a vizsgálatról a „Tudományos munkák” című fejezetben található.)

Tovább folytatva utunkat, 3 méter négykézlábas szakasz után a törmelék és agyag közül előbukkant egy vízfolyás pár liter per perces vízhozammal. A kis patakot még kb. 4 méteren át követhetjük, és elérjük a barlang végpontját. A végponti rész egy tágas terem. A patak agyaggal kitöltött, szűk résen keresztül folyik a barlang ismeretlen részei felé. A végpontra egy kürtő csatlakozik, amit 7 méter magasságig sikerült kimásznunk. A kürtő löszbe ágyadózott mészkőomladdal zárul.

Érdekes megfigyelés volt még a patak partját, illetve medrét vékonyan borító élénk rozsdavörös színű lerakódás. Ez feltételezéseink szerint szintén limonit (mintavételezés sajnos nem történt), ami a talajból mosódhatott ki.

Amíg alaposan körülnéztünk a végponton, addig a patakmedret kitöltő iszapot annyira feltapostuk, hogy 40 cm mély ragadós massa lett belőle, megnehezítve a kijutást. Felszínre érve beszámoltunk a felfedezésről az addigra már nagyon türelmetlen Bélának.

A lent tapasztaltak alapján módosítottuk ez évi kutatási tervünket, és úgy döntöttünk, hogy érdemes megbontani a végpontot. Mindenekelőtt el kellett készítenünk a barlang térképét, mert a jelenlegi bejáraton keresztül felszínre deponálni a végponti agyagot rendkívül nehéz és hosszadalmas lenne. Már a bejutáskor felmerült bennünk, hogy a végponti kürtő esetleg egybeesik a felszínen viszonylag frissen képződött hatalmas beszakadással. Ez a beszakadás 4

méter átmérőjű, és több mint 2 méter mély, löszben képződött gödör. Elhelyezkedése is igazolni látszik feltételezésünket. A barlang bejáratától légvonalban alig 8 méterre található, becslésünk szerint a barlang pont felé megy. Végül a térkép igazolta feltevésünket. A végponti kürtő és a beszakadás egybeesik, kb. 7 méter átbontása után össze tudnánk őket nyitni, így létrehozva a felszínre depózáshoz a legrövidebb utat.

Pár hétvégés munka után február közepére sikerült összebontanunk a kürtőt a felszínnel. Az új akna első 4 méterét ideiglenes ácsolattal biztosítottuk. Végre elkezdhattuk a végponti kitöltés kitermelését. Ehhez el kellett rekesztenünk az állandó vízfolyást. A felszínen sajnos nem lehetett ezt megtenni, mert a bejáratától nem messze egy ingoványos, lápos rét található, innen a föld alatt szivárog a barlangba a víz. Más lehetőség nem lévén, a barlangban építettünk egy duzzasztógátat, mögüle folyamatosan szivattyúztuk felszínre a vizet. Sajnos még így sem sikerült teljesen vízteleníteni a végpontot. A bontás rendkívül nehéz körülmények közt, térdig iszapban állva folyt, sajnos a folyamatos vízfolyás miatt érdemi eredményt nem sikerült elérnünk. A végpontba dugott szondarudat végig iszapban tudtuk előrenyomni 2,5 méter hosszban. A barlang mindenképp ígéretesnek tűnik, hiszen jelenlegi méretei alapján tágas járatokra lehet számítani. Félő azonban, hogy a folytatás erősen fel van telve hordalékkal, iszappal. A barlang egész jellege azt mutatja, hogy korábban nagymértékben el volt tömődve, most kezdenek a járatok kitisztulni. Több helyen is láttuk, hogy magasan, a barlang falát lebegtetve szállított üledék fedí, ami annak jele, hogy áradáskor a barlang jelentős mértékben visszatelik. Ezt okozhatja akár egy jelentős agyagdugó a még ismeretlen szakaszokban (vagy maga a végponti dugó).

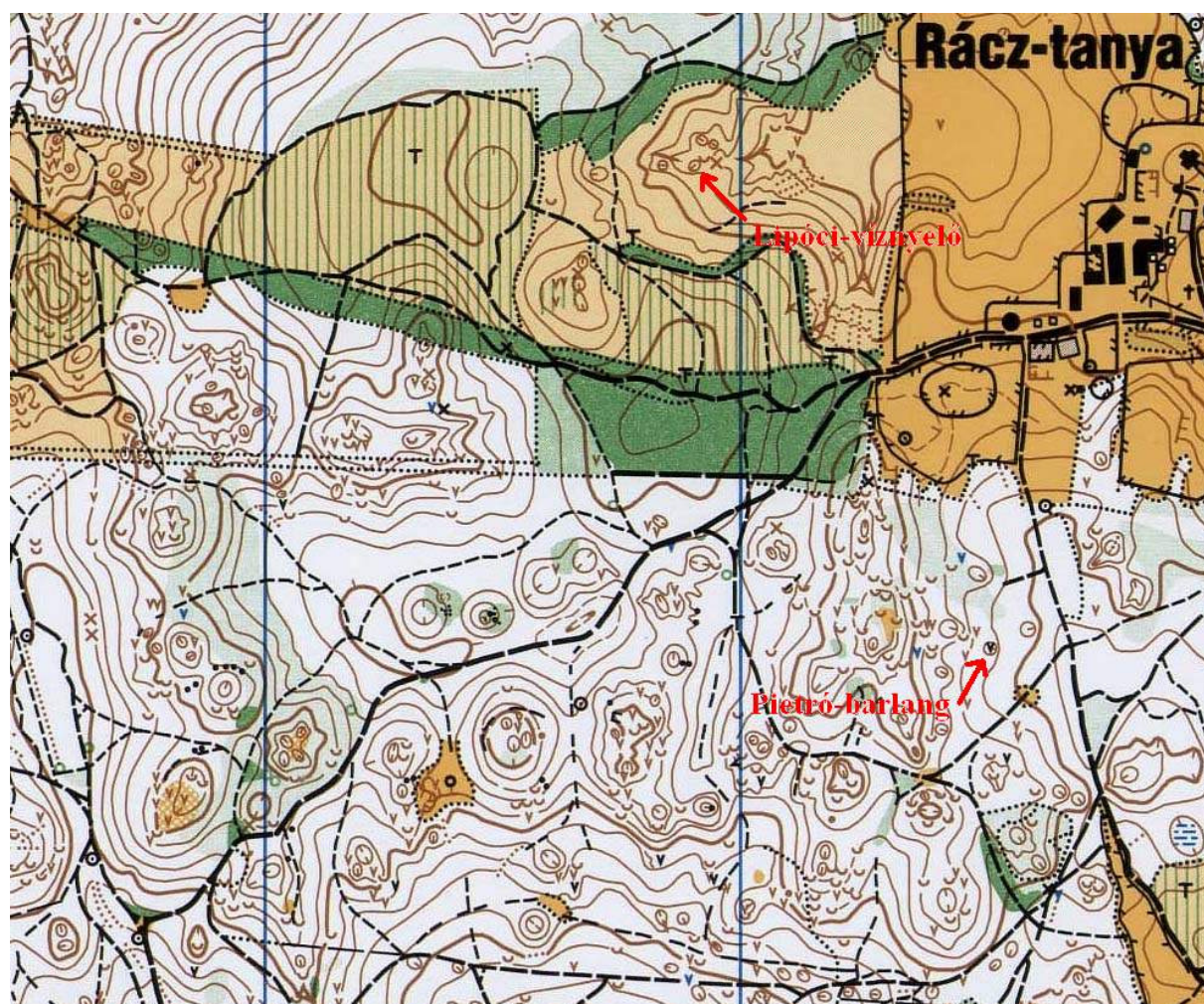
Részlet a barlangból

A második bejárat megnyitásával a Lipóci-nyelő lett a Mecsek második olyan barlangja, amiben átmenő túrát lehet tenni (korábban ezt csak az Abaligeti –barlangban lehetett megtenni). A két bejáraton keresztül beindult a barlangban a légcirkuláció, hideg napon kifejezetten erős huzat érezhető a barlangban.

Pontos tisztázásra vár a barlang hovatartozása is. Egyértelműen dokumentált víznyomjelzés még nem történt, két forrás jöhet szóba. Az egyik az abaligeti Kisaplika – barlang, a másik az orfűi Mészégető –források barlangja.

A barlang hossza jelenleg 35 méter, mélysége 16 méter, további feltárására hosszantartó, száraz, meleg időszak után lenne lehetőség, amikor elapad a barlangi patak.

Pietró –barlang

Tegzes Zoltán

Az idei év során jelentős előrejutást sikerült elérniünk a barlangban. A barlang hosszát a korábbi 35 méterről 90 méterre növeltük, mélysége 17 méterről 30 méterre nőtt. Ez a továbbjutás több szempontból is jelentős. Egyrészt sikerült feltárással igazolni a barlangban több éven keresztül végzett ²²²Rn mérések eredménye alapján feltételezett jelentősebb méretű üreget, másrészt a barlang új szakasza oly mértékben cseppköves, ami a Mecsekben ritkaságnak számít.

Bejárat koordinátái: X:86,74 Y:579,78 Z:317,0

A barlang kutatástörténete:

A barlang bejáratát Zalán Béla találta meg 1991. április 10-én, terepbejárás során. A bejárat egy ovális alakú dolina É-i végében, szálkó-kibúvásban nyílik. Az akkor még csak karvastagságú lyukból jól érezhető huzat tört elő. A bejárat kibontására április 14-én került sor. Némi talaj és pár nagyobb kötömb eltávolítása után a barlangot 35 méter hosszban és 17 méter mélységig sikerült feltárni. Az akkori végpont egy 15-20 cm széles szálkó hasadék volt, amiben 1-2 métert lehetett előre látni. Elkészítettük a barlang térképét és részletes leírását, ez az Egyesületünk 1994 évi kutatásjelentésében található.

A barlangban több éven keresztül semmilyen feltáró munka nem folyt, a barlangot kizárólag túra és rendszeres denevérállomány felmérési célból kerestük fel. A barlang bejárása egyszerű, előszeretettel használtuk újoncok, érdeklődők bevezetésére a barlangászat „rejtelseibe”.

A barlang életében új időszámításnak tekinthető az 1995-ös év. Egyesületünk ekkor kezdte meg a Mecsek karsztjának egy részén (Abaligeti –barlang vízgyűjtő területe, Mészégető–források vízgyűjtő területe, Vízfő –barlang vízgyűjtő területe) a rendszeres radondetektoros méréseket. A barlang végponti szakaszában elhelyezésre került egy műszer, amely óránkénti mintavételezéssel rögzítette a ²²²Rn koncentrációt. 1997-ben 25 barlangban került lehelyezésre kisméretű nyomdetektor, melyet havi rendszerességgel cseréltünk. A méréseket Hakl József értékelte ki, az eredmények azt mutatták, hogy két olyan barlang van, amihez még feltáratlan szakaszok tartozhatnak. Az egyik a Pietró- barlang, a másik pedig a Csiga - lyuk. Az eredményeket némi szkepticizmussal fogadtuk, hiszen az Akácós –nyelőre az az eredmény jött ki, hogy mögötte nincs barlang, noha rajta keresztül be lehet járni az Abaligeti –cseppkőbarlangot teljes egészében.

Választásunk azért esett a Pietróra, mert a Csiga –lyuk egy kellemetlenül szűk, kb. 15-20 méter mély függőleges akna, a végpontján lefelé tartó, szűk hasadékkal. Ennek a barlangnak a bontása meghaladta akkori képességeinket és lehetőségeinket. A Pietróban lévő végponti hasadék belátható szakasza ígéretesnek tűnt, a belógó vékony élek miatt bonthatónak is, továbbá az időnként jól érezhető huzat is biztató volt. A Radonmérést az elkövetkező évben is folytattuk.

A végpont rendszeres bontását a következő években is halogattuk, mert akkoriban az Egyesület más kutatási területre koncentrált (Abaligeti –barlang vízgyűjtő területe). Egy –két alkalommal azért megkíséreltük a bontást. A végponti hasadékot kézivéső és kalapács segítségével tágítottuk, eleinte gyorsan haladtunk. 2 méter szűk rész átbontása után sikerült bejutnunk egy fülkébe („Kétemberes”), ahol már meg lehetett fordulni. 2000 elejére összesen 3,5 méternyi sikerült előrejutnunk. A feltárás szempontjából fordulatot jelentett a 2000. év.

Ekkor már réselőgép és feszítőék segítségével bontottunk, azonban ez a módszer sem bizonyult kellően hatékonynak. Lényeges haladást nem sikerült elérnünk, csupán a végponti fülkét tudtuk kényelmes méretűvé tágítani.

Közben Parrag Tibor tagtársunk morfológiai és üledéktani megfigyeléseket végzett a barlangban. A megfigyelései egyesületünk 1998 –as kutatási jelentésében található, én most csak összefoglalom azokat: a barlang genetikája két egymástól jól elkülöníthető szakaszra bontható. A bejárati szakasz tipikus mecseki zomboly képét nyújtja az oldásformáival és kitöltésével. A barlang középső szakasza jellegét tekintve víznyelő. Eltűnnek az éles formák, helyettük a lekerekített formák és sima falak a jellemzők. A Cső-folyosó például egy 60 cm átmérőjű szabályos kör keresztmetszetű járat. Feltételezzük, hogy a barlang egy őskarsztos víznyelőre fejlődött zomboly, amely a pleisztocénben eltömődött, majd a karsztosodás felújulásakor a pleisztocén végén, óholocénben részben felújult, de mivel elveszítette vízgyűjtő területét, inaktív maradt.

A barlang kitöltés szempontjából is jól elkülöníthető szakaszokra bontható. A bejárati szakaszban a jól megszokott löszös, talajjal kevert löszös anyag, a középső szakasz elején és végén pedig a csőjáratot teljesen kitöltő vörösgyag található.

A barlang harmadik szakasza – amit Tibor akkor még nem ismerhetett - hasadék jellegű, a járatok egyértelműen tektonikai preformáltság mentén alakultak ki. Ebben a szakaszban említésre méltó mennyiségű agyag csak a végpont környékén található.

Így a Pietró kialakulását, formakincsét, kitöltését tekintve rendkívül érdekes és összetett barlanggá vált.

2001 évi feltárási eredmények:

A barlang kutatásában igazi áttörést hozott a 2001-es év. Az év elejétől kezdve új módszert alkalmazva bontottuk a végpontot. Egyesületünk ekkor kezdett komolyan ismerkedni a Hilti –patronos járatágítási módszerrel. Ennek segítségével lényegesen gyorsabban tudtunk haladni a végponti hasadék tágításával. A nehéz munka július elejére hozta meg gyümölcsét. A szűk hasadékot sikerült annyira kitégítanunk, hogy azon keresztül már át lehetett csúszni a régóta várt tágasabb részbe.

Amit akkor ott láttunk, az mindannyiunk életében örök nyomot hagyott. A szűk átbújó után egy kisebb fülkébe ér be az ember, az aljzatot a robbantások során lepotyogott vastag kőtörmelék takarja. Innen vízszintes járat megy előre 4 méter hosszan, a végén pazar cseppkövekkel dúsan díszített fülke. Ebből a fülkéből egy nagy terembe lehetett belátni („Létrás terem”). A terembe egy szűk hasadékon keresztülpréselődve lehet bejutni. Ez a hasadék a 9 méter magas terem közepén csatlakozik be. A bejutáskor kötél

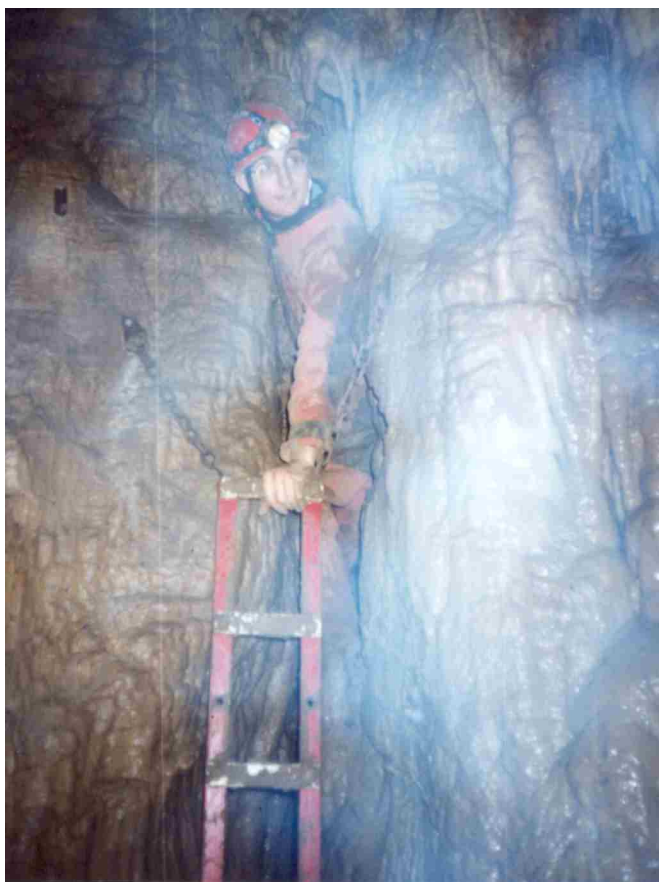

A „Létrás terem” fölötti fülke

ereszkedtünk le, azóta beszerelésre került egy fix létra a mozgás könnyítése érdekében. A „Létrás terem” a barlanggal kapcsolatos legmerészebb álmainkat is felülmúlta.

Mérete – az ismert szakaszokhoz viszonyítva – hatalmas, nyugati fala pazar függő és álló cseppkövekben, valamint hatalmas cseppkölefolyásban pompázik. A teremből az első bejárás során nem találtunk járható méretű továbbvezető járatot. Maga a terem hasadék mentén kiszélesedett járat, amit középen kettéoszt egy kőborda. A terem nyugati fele egyre szűkülő hasadékban végződik, keleti felének végén több kisebb hasadék, illetve cseppkövesedett omladékban lévő lyuk jelzi az esetleges folytatás lehetőségét. Délután ismét lementünk a barlangba, megpróbáltunk valahogy átjutni a „Létrás terem” keleti felében lévő egyik lyukon. Az alig fejmagyságú lyuk („Szelektáló”) kitágítása után kis fülkébe jutottunk, innen kétfelé lehet indulni. A fülke „Szelektálóval” szembeni túlsó felében ballra, szűk, cseppköves lyukon átbújva 4 méter magas járat tetejében találjuk magunkat. Itt lemászva érkezünk a „T folyosóba”. Amikor először megpillantottam a „T folyosót”, az volt az érzésem, hogy a barlang egyes szakaszai azon versengenek egymással, hogy melyik tud nagyobb meglepetést okozni a kutatónak. Nem hittem volna, hogy a „Létrás termi” csodát lehet még fokozni, de a „T folyosó” megtette ezt.

Bejárat a „Létrás terembe”

Mindenütt különböző méretű és fajtájú (sztalaktit, sztalagmit, cseppköoszlopok, szalmacseppkő, „szalmaoszlop”, zászlócseppkő) cseppkőcsodák díszítik ezt a járatrészt. A cseppkövek jelentős része – a Mecsekben szokatlan módon – hófehérek. A „T folyosó” 4,5 méter hosszú hasadék, végén egy merőleges kereszthasadékkal. Ennek a kereszthasadéknak a ball – nyugati – oldala járhatatlanul szűk, kb. 20 cm széles, 2 méter magas hasadék, ami kb. 1-1,5 méter múlva tágas fülkévé szélesedik. A hasadékból jól érezhető huzat jön kifelé, ez, valamint a szűk rés mögött látható fülke mindenképp biztató jel az esetleges továbbjutáshoz. A „T folyosó” végén jobbra – keletre – fordulva egy fülkébe mászhatunk fel („Ahol Hófehérekére ráomlott a bánya”), innen derékszögű jobb kanyarral egyre szűkülő hasadék megy felfelé. A fülkében jelentős mennyiségű cseppkő van, köztük egy kb. 50 cm magas állócseppkő („Hófehérke”). Ezt a fülkét a későbbi feltárások során deponálóhelyként használtuk, szegény Hófehérkét teljesen eltemette a sok kötörmelék. Őt a fülke bejáratában várakozó 7 Törpe (kisebb állócseppkövek) próbálják kiánsni a törmelék alól. Visszatérve a „Szelektáló” utáni fülkébe, onnan a fülke keleti felében lévő cseppkövesedett omlás alá bújva kb. 3 méter mély vakaknába jutunk, ami járhatatlanul szűk hasadékon keresztül visszacsatlakozik a „Létrás terembe”, valamint a „T folyosóba” is.

Aznap este jócskán volt mit ünnepelnünk, hiszen egy több éve tartó, olykor keserves járattágítás eredményeként megadatott nekünk az, ami minden barlangkutató álma, felfedezni valami újat, valami csodálatosat.

A végpont megbontására csak több hónapos kényszerszünet után, ősszel került sor. Ismét a jól bevált Hilti – patront alkalmaztuk a hasadék kitágítására. A munka 2001.12.02-án hozta meg gyümölcsét. A barlang ismét megmutatta, hogy van még jócskán a tarsolyában, ismét olyat találtunk, amitől mindannyiunk szája tátva maradt.

Sikerült átpréselődnünk a végponti hasadékon („Gatya gyűrő”), ami 1 méter hosszú volt csak. Utána – ahogy azt már korábban is láttuk – valóban tágas fülke következett. A fülkéből előre felé (észak felé, amerre a barlang egésze tart) ismét járhatatlanul szűk hasadék került utunkba, kb. 15 cm széles, 2 méter magas. A hasadék mögé világítva kb. 1,5 méter után tágas szakaszt véltünk látni lámpáink fényénél. Az igazán sokkoló meglepetést a végponti fülkéből visszafelé (dél felé) indulva találtuk. A „T folyosóval” párhuzamos, 4 méter hosszú hasadék jellegű terem („Zoknis”) minden oldalát vastagon borítja cseppkőlefolyás, álló és függőcseppkövek tömege. A terem mennyezetén, 4 méter magasan nagy lyuk sötétlett, jelezve, hogy fölfelé van még mit keresni. A „Zoknis” cseppkőlefolyásai olyan tiszták és érintetlenek voltak, hogy zokniban másztunk fel rajta. Felérve megtaláltuk a barlang legnagyobb termét, a „Négy szempár termet”. A terem 4 méter hosszú, legkisebb szélessége 2 méter, legszélesebb részén 3 méter. Magassága 4 – 6 méter között változik. A legmagasabb részen – 6 méter magasan – kb. fél méter átmérőjű lyuk megy felfelé, ennek folytatása jelenleg ismeretlen. A terem lényegesen gyéresebb cseppkőképződményekben, mint a korábbi szakaszok, de azért jócskán találunk benne fantasztikus képződményeket. A terem aljzatát fedő agyag illetve cseppkőkérgest sikerült megkímélnünk a taposástól (a barlang többi szakaszában nem lehetett elkerülni az aljzat totális széttaposását) ezért úgy határoztunk, hogy a térképezés után önmérsékletet gyakorlunk, és elzárjuk a látogatás előtt a „Zoknist” és a „Négy szempár termet”.

A „Gatya gyűrő” eredeti állapotában

A barlang jelenlegi teljes hossza eléri a 90 métert, mélysége pedig 30 méter. A barlang iránya 355°, pont a közeli Tüskés barlang felé tart. A Pietró végpontja légvonalban 45 méterre közelíti meg a Tüskést, feltételezhető, hogy a két barlang egy rendszert alkot. Sajnos a Tüskésről jelenleg nincs térkép, így pontos mélységét nem ismerjük, de kb. 25 méterre becsüljük. A Tüskés végpontja kb. 10 méter mély akna, az akna alján É-D irányú, keskeny

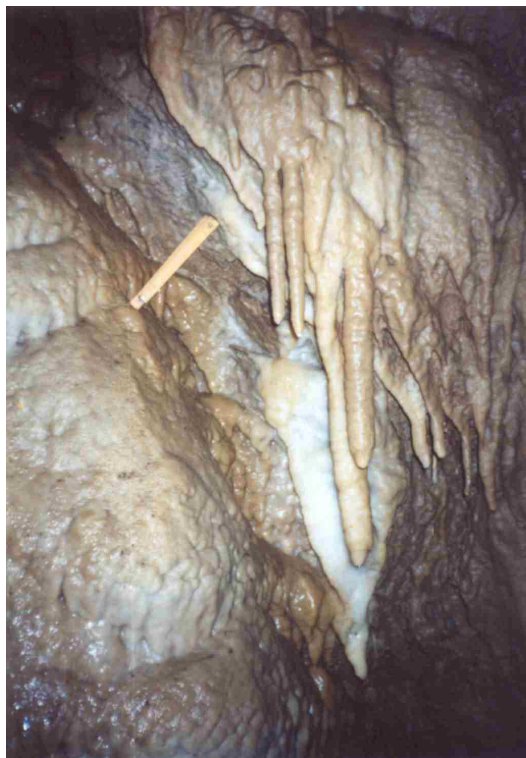

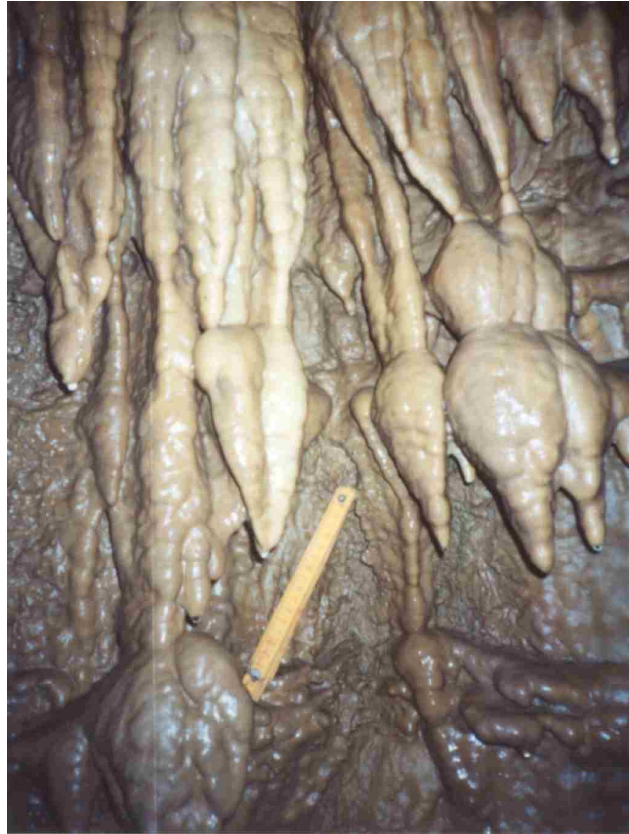
hasadék található. Az összeköttetés ellen szól az a tény, hogy a Pietróban jelentős huzat van, a Tüskésben viszont semmiféle huzat nem tapasztalható.

A Pietróban további sikerek várhatók a végponti hasadék átbontása után, amit a 2002-es év első feladatának tekintünk.

Részletek a „Létrás teremből”

Részlet a „T folyosóból”

Nyári tábor a Mészégető –források barlangjánál

Tegzes Zoltán

Idén nagyszabású kutatótábort szerveztünk a Szegedi Karszt- és Barlangkutató Egyesülettel összefogva a Mészégető –források barlangjának szifonok által elzárt részeinek kutatására. A felmerülő rengeteg nehézség és akadály ellenére sikerült 52 méter új járatot feltárni, evvel a barlang a Mecsek második leghosszabb barlangja lett. A kutatásban valamilyen formában a Mecseken tevékenykedő valamennyi csoport részt vett.

Röviden a barlang kutatástörténetéről:

A Mészégetőt Zalán Béla vezetésével tárták fel 1986 október 17-én, akkor 200 méter hosszban sikerült bejárni a barlangot. A végponton egy szifon állta utukat (II. szifon).

1986 október 30-án a B.I.H barlangkutató csoport segítségével sikerült ezt a szifont leszívni, eljutottak a kb 20 méterre lévő III. szifonig.

1988 január 16-án az Amphora Könnyűbúvár SC. tagjai átúszták a III. szifont, majd a járat folytatásában megtalált IV. szifont is. A bűvár a IV. szifon mögött tágas, magas hasadékot talált, de abban már nem ment előre.

1989 július 14 – 23 között tartott tábor keretében szivattyúk segítségével vízszintsüllyesztést hajtottak végre a szifonokban. A tábort a Pro Natura Barlangkutató Csoport és a Bauxit Barlangkutató Csoport közösen szervezte 15 fő részvételével. Ekkor kétnapi munkával sikerült átjutniuk a IV. szifonon, és eljutottak az V. szifon vízzel teli kútjához. Idő és energia hiányában azonban nem álltak neki az V. szifon leszívásának.

1989 és 2001 közt a barlangban vízkémiai vizsgálatokat, valamint vízhozam megfigyeléseket végeztünk.

A 2001-évi tábor:

Az egész talán akkor kezdődött, amikor Zalán Béla mesélt nekünk az 1989-es táborokról, amikor szivattyúk segítségével kísérelték meg feltárni a barlangot. Az elbeszélések után mindig fantáziáltunk arról, hogy mi lenne, ha egyszer mi is megpróbálkoznánk valami hasonlóval. Gondolatban terveztünk, szivattyúztunk, de aztán hamar visszazökkentünk a realitásba, hogy ehhez a mi kis egyesületünk mind eszköz, mind „emberanyag” terén rendkívül kevés. Aztán ahogy múltak az évek, mindinkább kezdtük azt érezni, hogy esetleg mégis képesek lennénk rá. Közben kiépültek más egyesületekkel baráti és munkakapcsolatok is. Az álmodozás végül odáig jutott, hogy 2000-ben elhatároztuk, a következő évben megpróbáljuk a „nagy leszívást”, vagyis átmegyünk az Ötös szifonon. Természetesen erre egyedül továbbra is képtelenek lettünk volna. Szerencsére a szegedi barátaink (SZKBE) is ráharaptak a dologra, így megszületett a terv: 2001 nyarán közös tábort szervezünk a Mészégetőhöz. Addig azonban rengeteg tennivalónk volt, hiszen se szivattyúnk,

se kábelünk, se villamos berendezéseink nem voltak. 2001 januárjában mozgásba lendült a gépezet, munkatervet készítettünk, kiosztottuk a feladatokat. Havi rendszerességgel összegyűltünk, és értékeltük az előző havi eredményeket. A szükséges felszerelés kezdett összegyűlni, apránként minden lényeges és kevésbé fontos kérdésben született valami álláspont. A legtöbb vita a táborhely kialakítása körül folyt. Abban mindenki egyetértett, hogy bizonyos személyeknek folyamatosan a Mészégetőnél kell tartózkodnia (tábor és kutatásvezető, a két villanyszerelőnk, felszíni ügyeletes stb.) ugyanakkor ahhoz kevés a hely, hogy a teljes stáb (kb. 25 fő) itt töltsön egy hetet. Két további táborhely jött szóba. Az első az SZKBE orfűi kutatóháza (kb. 10 perc gyalog a barlangtól), a másik az SZKBE Szuadó-völgyi táborhelye (kb. 50 perc gyalog a barlangtól). Fontos kérdés volt továbbá az ételmezés megoldása, hiszen nem tudtuk háromfelé szétszórni a konyhát. Végül abban állapodtunk meg, hogy a Pro Naturások a barlangnál táboroznak, a többiek pedig autóval szállítjuk a munkakezdéshez. A fő konyha a Szuadó völgyben volt, a Mészégetőnél „pompás” konzervet és zsíros kenyeret ettünk minden nap. (Egyébként többször volt probléma az ételmezéssel, legközelebb erre a területre nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk.)

Nem esett még szó arról, hogy tulajdonképpen miért is választottuk a Mészégető kutatási pontként? A barlang kb. 280 méter hosszban volt ismert, a források összvízhozama átlag 150 l/perc, hosszantartó szárazság esetén kb. 50 l/percre csökken, árvízi hozama eléri a 10000 l/percet. Felhőszakadás esetén az árvíz akár 1 óra alatt is megjelenhet a forrásnál. A végpont és a fő nyelők közt légvonalban kb. 1 km a távolság. A barlang ismert méretei alapján jó esély van tágas szakaszok feltárására. A barlangban 5 szifonról tudtunk. A szifonok elhelyezkedése olyan, hogy egyre közelebb vannak egymáshoz, és egyre tágasabbak. Több éven át tartó vízhozamregisztráció eredményeként valószínű, hogy az ismert részek mögött jelentős méretű víztározó tér nincs, továbbá a járatok tágasak, jelentős agyagdugó nem várható.

A kutatótábor 2001.07.27-2001.08.04 között került megrendezésre. Óriási lelkesedéssel, és némi kétkedéssel vágtunk neki a feladatnak. Egy kicsit még mindig hihetetlen volt, hogy sikerült eljutnunk idáig. Az első két nap táborépítéssel, és a temérdek felszerelés helyszínre szállításával, valamint barlangba hordásával telt el. A barlangban az induló bázis a III. szifon előtti teremben került kialakításra, ide hordtuk be a szükséges felszerelést. Ezek a következők voltak: 2 db 900 l/perc vízhozamú szivattyú

A barlang bejárata az egyik Wilo szivattyúval

(Wilo), 1 db 1200 l/perces szivattyú (Bibo), 2 db kisebb teljesítményű tartalék szivattyú (Tip), 400 méter 5 eres elektromos kábel, 250 méter „ötvenes” tűzoltótömlő, 70 méter „hetvenötös” tömlő, elosztódobozok, csatlakozók, létrák, kötelek, stb...

Július 28-án éjszaka tartottunk egy sikeres szivattyúpróbát, majd 29-én 0 órakor kezdtük meg a folyamatos, 24 órás munkát. Kezdetben 3 ember alkotott egy csapatot, közülük egy ember műszakvezetőként irányította a többieket. A műszak 8 óra hosszú volt, ezt később 4 órára voltunk kénytelenek csökkenteni, a csapatok létszámát pedig kettőre. A III. és IV. szifonok leszívásával zökkenőmentesen és igen gyorsan haladtunk, július 29-én alig 11 óra alatt értük el a korábbi végpontot, az V. szifont (ez 1989-ben 2 napot vett igénybe). A III. szifon kb. 2,5 m mély és 3 m hosszú, a IV. szifon 3 m mély, kb. 17 m hosszú. Az V. szifonban a feltárási, térképezési és dokumentációs munkálatok egészen augusztus 3-ig, péntekig tartottak.

A kutatás az első pillanattól kezdve rendkívüli nehézségek mellett folyt. Az amúgy is nehéz körülményeket (felszerelések nehéz mozgatása és az állandó vízutánpótlás) tovább súlyosbította a nagyfokú levegőhiány. Július 29-én délutántól a levegőhiány kezdett igen komolyra fordulni, az éjszakai műszaknak ki kellett jönnie a barlangból, mert a III. szifontól kezdve, de különösen a IV. és V. szifonnál olyan magas volt a CO₂ tartalom, hogy kezdett életveszélyessé válni. Ekkor éreztük először azt, hogy korántsem biztos a siker. A szivattyúkat a felszínről ki-be kapcsolgatva próbáltuk az V. szifon szintjét tartani (ekkor már kb. 3 métert csökkent a szifon vízszintje). A szivattyúk ellenőrzésére 30-án hajnali 2-kor bement egy csapat, ők jelezték, hogy a barlangban füst van, alig lehet levegőt venni. Később kiderült, hogy leégett az egyik szivattyú, ezzel még elviselhetetlenebbé téve az amúgy is rossz levegőt. Nem volt más lehetőségünk, szellőztetni kellett a barlangot. Erre a célra félnapos telefonálgatás és utánajárás után kölcsönkaptunk egy ipari kompresszort. A szellőzés kiépítése után a levegő kezdett javulni, folytathattuk a leszívást. Szerencsére az V. szifon elég nagyméretűnek bizonyult ahhoz, hogy a szivattyúzás teljes szüneteltetése esetén se teljen fel annyira, hogy átbukjon rajta a víz, és így a IV. szifon is elkezdjen visszatelni. Kétszer voltunk kénytelenek szüneteltetni a szivattyúzást 6 – 6 órára. Először, amikor leégett az egyik szivattyú, másodsor pedig július 31-én éjszaka. Ekkor egész egyszerűen nem volt kit beküldeni a barlangba.

Az V. szifon először júli. 30-án este 9-kor nyílt meg. Ekkor még csak 4 métert lehetett előrehaladni benne, mert a mennyezet ismét a víz alá ereszkedett. A szifon 6 méter mély, 3 méter átmérőjű kúttal indul, alján kb. 1,5 m magas, 2 m széles járat indul enyhén felfelé. Sajnos létszám gondokkal küzdöttünk, ezért nem tudtuk tovább folytatni a szivattyúzást egészen másnap reggelig. Reggelre a 6 méteres kút 3 métert telt vissza, ismét elkezdtük a szivattyúzását. A szifon nemsokkal 10 óra után nyílt meg végig, kb 3 percig dübörgött, amíg nyílt. A „Külső és Középső szifoncsatorna” 24 méter hosszú járat, eredetileg teljes egészében víz alatt volt. Alján 1 méter mély víz marad, a bejárások hatására felkeveredett az iszap, így pár óra elteltével ez 1 méter mély sűrű, ragadós masszává alakult át, amiben csak nagy erőfeszítések árán lehetett közlekedni. a „Kőpengés teremben” már volt levegős szakasz is, a „Galéria” aljzatát száraz agyag fedte. Feltételezhető azonban, hogy jelentős árvíz idején ez is víz alá kerül. A „Kőpengés terem” végén egy kőgát duzzasztja vissza a „Szivattyús tó” vizét. ez a tó 2 méter széles, 4 méter hosszú, és 1,5 méter mély. A víz a tó vízszintje alatt kapja az utánpótlást, a tó DNy-i csücskében található kb. 0,5*0,4 méteres sziklakapun keresztül. Egyben ez a kapu a folytatás is. A tó vizének szivattyúzása közben a kapu felett lévő hatalmas mennyiségű iszap folyamatosan belecsúszott a tóba, ezzel teljesen eltömte a kaput, megakadályozva a továbbjutást.

Az általunk VI. szifonnak nevezett (valójában az V. szifonhoz tartozó) víz alatti üreg feltárására sajnos már nem maradt energiánk. A további feltáráshoz mindenképp meg kell akadályozni az iszapcsúszást, erre a célra iszapfogó palánk építése tűnhet jó megoldásnak. Problémát okozott a „Szivattyús tó” víztelenítése is. Ezt csak úgy tudtuk megoldani, hogy a tó vizét átemeltük a sziklagáton, és az V. szifont töltöttük vele. Sajnos ekkora már csak egy

darab működőképes nagyteljesítményű szivattyúnk (900 l/perc) maradt (az egyik leégett, a másikba pedig beleszorult valami, így az sem működött), ezt az V-ös kútjának fenekén hagytuk, innen a III. szifon elé nyomtuk a vizet. A folyamatos bejárás hatására az V-ös alján a víz sűrű iszappá változott, amivel a szivattyú nehezen birkózott meg, többször meg is állt. A „Szivattyús tó” vizét kb 150 l/perc teljesítményű szivattyúval emeltük ki, de még így sem tudott az V-ös alján lévő szivattyú lépést tartani vele.

Sajnos be kellett látnunk, hogy képességeink és lehetőségeink határához értünk, és be kell fejeznünk a feltárást.

Elkészítettük az új szakasz térképét, közben tartottuk az V-ös szintjét, majd megkezdtuk a felszerelés kihordását a barlangból. Augusztus 3-án pénteken kora délutánra minden felszerelést kihordtunk a barlangból, és megkezdtuk az eszközök elmosását. Este óriási búcsúvacsorát tartottunk a barlangnál, másnap táborbontás és utazás haza.

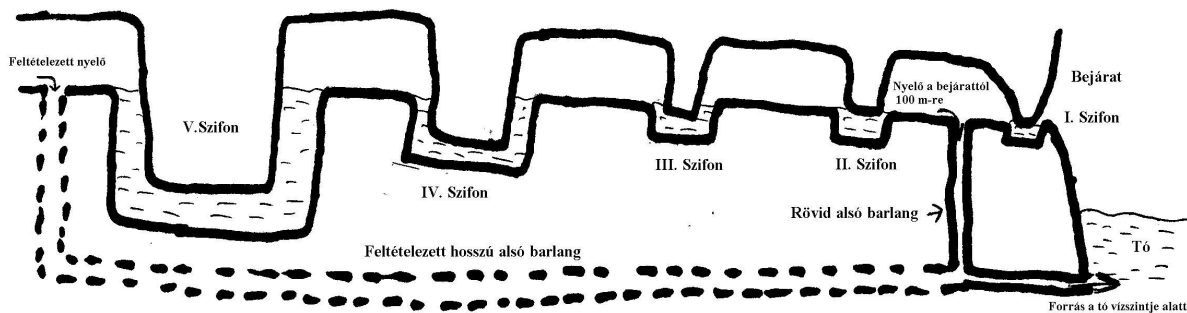
A feltárás során tett fontos megfigyelések:

Korábban a barlangban tett túrák során rendszeresen találkoztunk a 1 –2 darab gubaccsal, amik véletlenszerűen helyezkedtek el a barlang különböző pontjain. Ezek a barlang nyelőin (Gubacsos-nyelő, Sziklás-nyelő) keresztül a víz által kerültek a járatba. A leszívás során az V. szifon alján, a „Kútfeneknél” azonban nagymennyiségű gubacs gyűlt össze, egyes helyeken akár egy tucat is (a gubacs egyébként sok bosszúságot okozott, mert rendszeresen elakadt vagy a szivattyúban, vagy a tömlőkben). Azt tapasztaltuk, hogy a mély szifon egyfajta gubacsapdaként működik, rajta nem tudnak átjutni a gubacsok nagymennyiségben. A II., III., IV szifonok egyikében sem találkoztunk gubacs felhalmozódással, úgy tűnik, ezeken a szifonokon minden akadály nélkül átjutnak. Vagyis joggal feltételezzük, hogy az V. szifon mögötti részekben nem várható hasonlóan mély szifon.

2001-ben került sor az Orfői -tó leengedésére medertisztítás végett, így lehetőségünk nyílt a Mészégető előtti tómeder átvizsgálására. Ezt azok a régebbi leírások indokolták, melyek szerint a mesterséges tó megépítése előtt volt egy forrás a tó helyén. Ez a forrás ma már a tó vízszintje alatt van. A bejárás során egy nagyobb, akkor kb. 50 l/perc vízhozamú forrást, valamint 100 méteres körzetben több jelentéktelen vízszivárgást találtunk. Ezekről a forrásokról joggal feltételezhető, hogy a Mészégető-források deltarendszeréhez tartoznak. Ezt később cáfolni látszott az a tény, amit a barlang szifonrendszerének leszívása közben tapasztaltunk 2001. Július 31-én. Az V. szifon leszívása során, július 31-én nulla óra ötven perckor technikai szünetet kellett beiktatunk, és a szivattyúk leálltak. Az ismert barlangszakaszban minden vízfolyás megszűnt, az V. szifonban a víz lassan emelkedni kezdett. A forrást reggel 5 és 6 óra közt ellenőriztük, abból várakozásunkkal ellentétben kristálytisza víz áramlott ki kb. 50 l/perces hozammal. Mi a forrás elapadását vártuk. A víz felfakadási pontja körül friss iszaplerakódás nyomai voltak láthatóak. A szivattyúk 6:30-kor történő indításáig az V. szifon nem telt meg, a vízmentes járatokba most a szivattyúk kezdtek vizet juttatni. A délelőtt folyamán, miközben az V. szifon leszívása tartott, ismét ellenőriztük a forrást. Ekkor abból zöldesszürke, erősen iszapos víz áramlott ki kb. 80-100 l/perces hozammal.

A Mészégetőben, annak bejáratától 100 méterre van egy víznyelő, mely normális körülmények közt képes az idejutó vizeket egy mélyebben húzódó, járhatatlanul szűk alsóbarlangba juttatni. Ez történt a szivattyúk által kiemelt vizekkel is, melyek valahol a mélyben keveredhettek egy olyan ág vizével, melynek kiindulási pontja feltételezhetően a még fel nem tárt üregrendszerben található, de nem zárható ki a mélykarszti eredet sem.

A feltételezett, szűk keresztmetszetű hosszú és rövid alsóbarlang meglétét, hidrológiai kapcsolatait egymással és az ismert barlangszakaszokkal, víznyelőkkel egy jól átgondolt vizsgálat sorozat igazolhatja, tisztázhatja.

A tábor értékelése:

Összességében elmondható, hogy a kutatótábor rendkívül sikeres volt. Egyrészt feltártunk 52 méter új járatot, másrészt bebizonyosodott, hogy közösen összefogva addig kivitelezhetetlennek tűnő dolgok végrehajtására vagyunk képesek. Azt hiszem a mecseki barlangkutatásnak hosszú távon az a jövője, hogy az egyes csoportok elszigetelt, olykor sikeres, de mindenképp nehézkes és gyötrelmes kutatásai helyett közös erővel, egy kutatási pontra koncentrálnak a feladatokat megvalósítani.

Meg kell említenem a negatív tapasztalatokat is: a hideg, és vizes környezetre való tekintettel ajánlatos lett volna neoprén ruhák beszerzése, mert amikor nem volt érdemi munka (szivattyú áttelepítés, felszerelés behordás stb.), akkor a szivattyúkat felügyelők nagyon hamar elkezdtek fájni, ezért az eredeti munkaidőt a felére voltunk kénytelenek csökkenteni, evvel

A 'kemény mag'

felborítva az eredeti munkatervet.

Létszám terén is voltak hiányosságaink, annak ellenére, hogy csaknem 80-an fordultak meg a barlangban, a műszakra bevethető emberek száma (kb. 15-20 fő) kevésnek bizonyult. Ezt különösen a negyedik naptól kezdve éreztük, amikor is éjjel már nem volt kit beküldeni a barlangba, mindenki fáradt volt.

Sajnos a barlang közelében nappal nem lehetett kielégítően pihenni (túl meleg volt, nagy volt a hangzavar), ez is közrejátszott a kimerültségünkben. Az a meglátásunk, hogy egy jövőbeni hasonló volumenű munka esetén 3-4 naponta szükséges a teljes gárda pihentetése legalább egy teljes napig (vagyis teljes váltás szükséges, beleértve a munka és táborvezetőket is).

Életképek a táborból

A tábor ideje alatt Angyal Dóri jóvoltából született egy társasjáték, amivel előszeretettel múltattuk az időt.

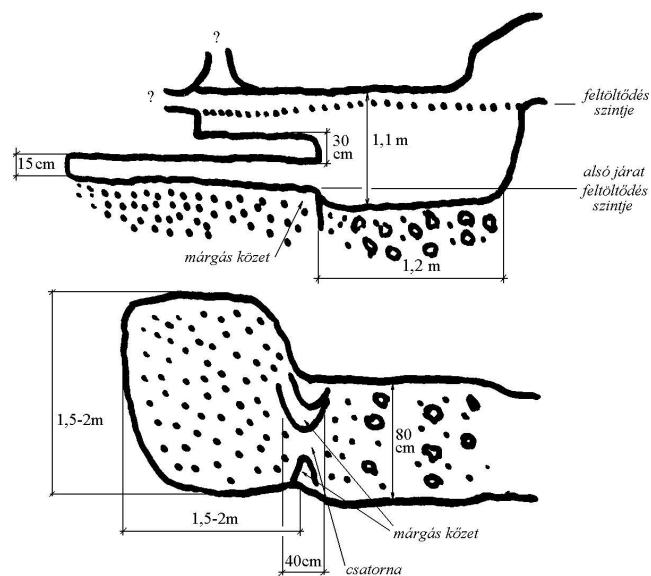
Máriagyüdi - barlang

Lotz Tamás

2001-ben időhiány miatt csak kettő kutatási napot tartottunk a Máriagyüdi bg-ban 4 fő részvételével.

A végponton végzett munka eredményeképpen a barlang 1 méterrel lett hosszabb. A kitöltést teljesen eltávolítottuk a járatból, hogy a lehető legtágasabb legyen, de keresztmetszete így is kb. 80*100 cm lett csak. A továbbjutást csak gépi technika bevetésével oldható meg. 20 cm-es légréssel egy 1.5 méter x 1.5 méteres terembe lehet belátni amelynek mennyezete enyhén jobbra lejt.

Résztevők: Fodor István, Lotz Tamás, Schneider Károly,

Tudományos munkák

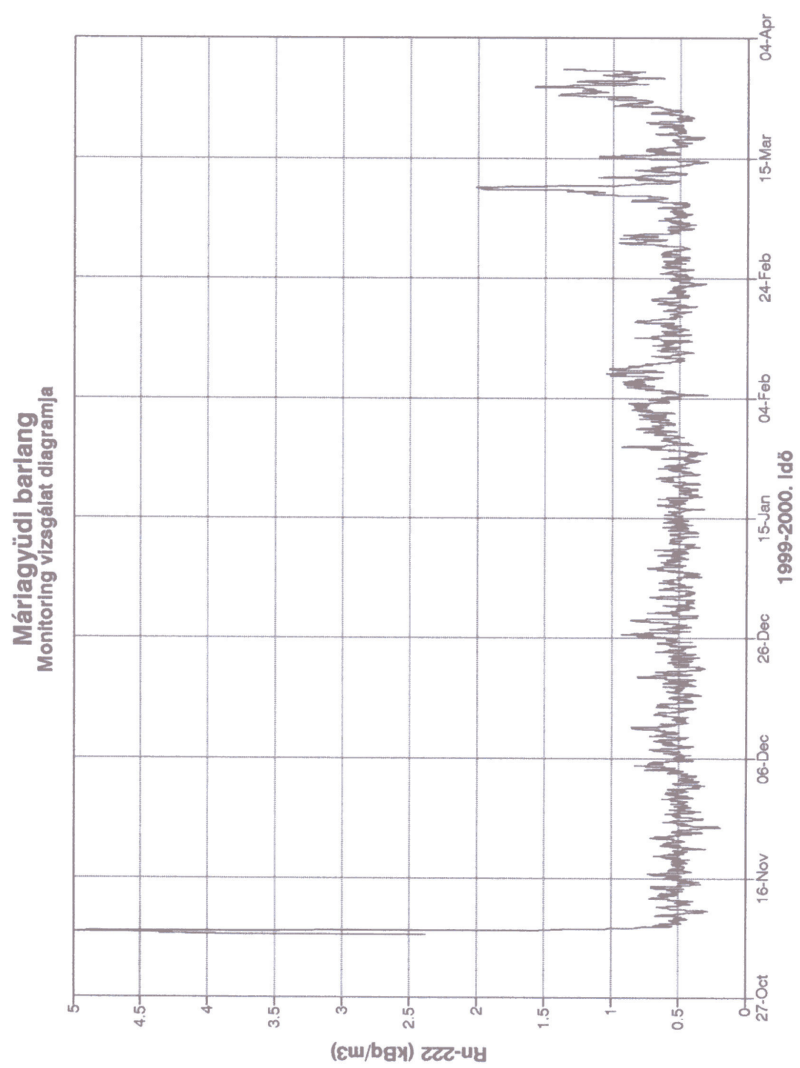
Radontraszport mérések néhány mecseki és villányi Barlangban

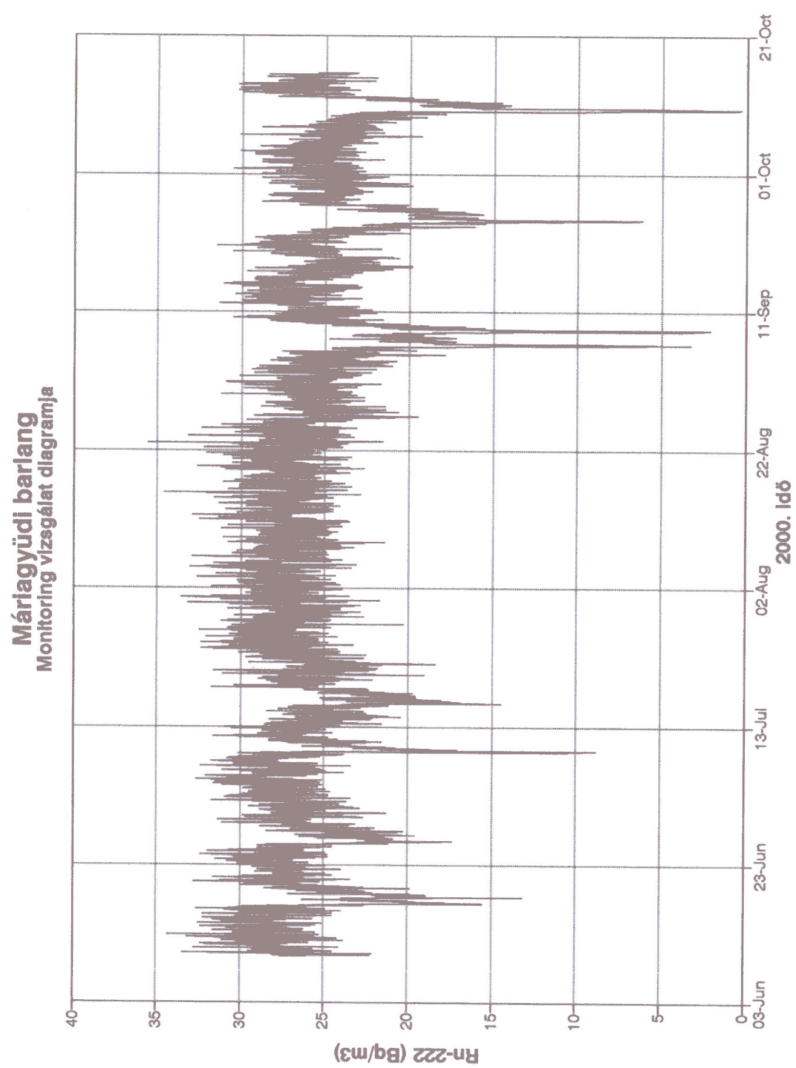
Zalán Béla

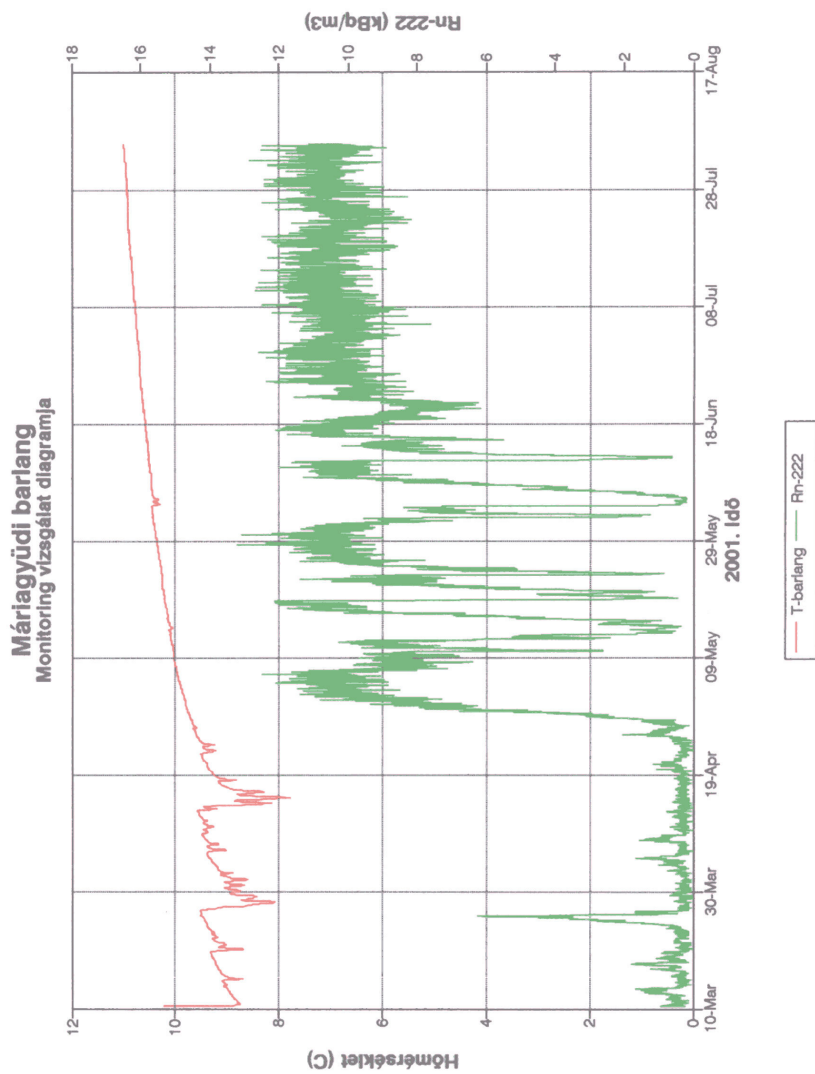
Egyesületünk a mecseki Nyáras-völgyi és Sózó-víznyelőkben, valamint a Máriagyüdi-barlangban végzett 2001-ben is radontraszport vizsgálatokat. Az eredmények részben az elmúlt években tapasztaltakat igazolták, részben új információkat szolgáltatottak. Mind nyilvánvalóbb, hogy a radontraszport vizsgálatok önmagukban nem hoznak kielégítő eredményeket, célszerű lenne azokat egyidejű barlangi és felszíni több paraméterre kiterjedő méréssorozattal kiegészíteni.

Máriagyüdi-barlang

Egyesületünk 1998 óta végez radontraszport vizsgálatokat a barlangban. Az adatok 2000-ben és 2001-ben is a várakozásnak megfelelő tendenciát mutatták, így télen az alacsony radontartalmú légtömegek beáramlása, míg nyáron a magas aktivitású levegő kiáramlása volt a meghatározó. Feltűnően magasak a 2000-ben mért nyári értékek, amit ha összevetünk az 1998-as és az 1999-es eredményekkel és az elmúlt év hasonló időszakában mértékkel jelentős különbségeket találunk. Az említett években és a mellékelt 2001-es grafikonon is jól látható, hogy az értékek alig haladják meg a 12 kBq/m³-ert a nyári időszakban, ugyanakkor 2000-ben az említett időszakban rendre 25-30 kBq/m³-ert mértünk, de nem volt ritka az ennél magasabb érték sem. Ennek egyik elfogatható magyarázata lehet a műszer meghibásodása, ami jól követi ugyan a bekövetkező változásokat, de valamiért magasabb értékeket mér. Jóval bonyolultabb a probléma, ha nem mérési hibára vezethető vissza az ismert eredmény, hiszen az elmúlt években a végponton bontási munkálatok is folytak Ennek esetleges radontraszport módosító hatásáról a későbbiekben célszerű meggyőződni.

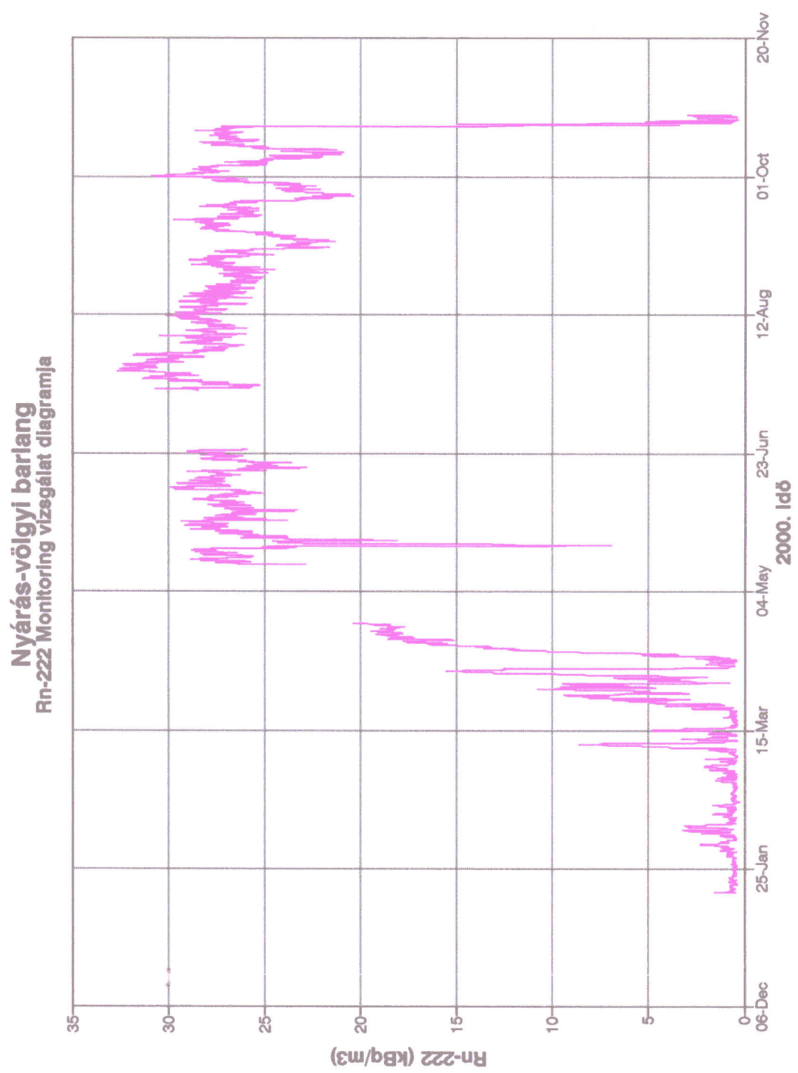

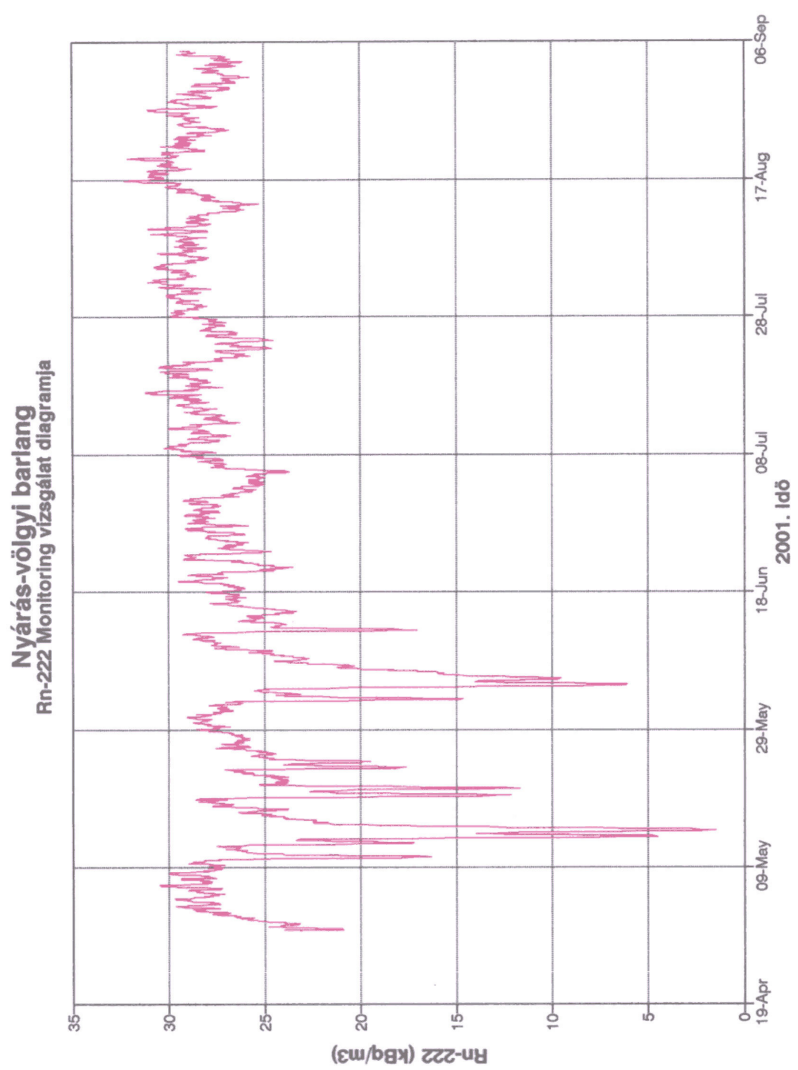

Nyáras-völgyi víznyelő

Egyesületünk által 1997-ben megkezdett feltárási munkálatok célja, az Abaligeti-barlang még ismeretlen szakaszaiba történő bejutás volt. Jelenleg feltárási munka a nyelőben nem folyik, csak egy radontraszport mérésére alkalmas műszer gyűjti az adatokat már 1999 óta. Az eddigi adatok szerint a nyelőben lassú a légmozgás, és így igen magas akár 30kbq/m³ feletti értékeket is mérhetünk a nyári kifelé tartó légmozgások idején. Szakemberek megítélése szerint a bontásban való tartózkodást napi 10 órára, éves szinten 200 órára érdemes maximálni, az esetleges egészség károsító kockázatok miatt. A magas radonszintet 2000-ben és 2001-ben is rögzítették a műszerek, eredete még bizonytalan. A bontás karsztos üregeket kitöltő homokkő hordalék és mészkő omladék valamint agyag kitöltés eltávolításából áll. Jelenleg intenzív légmozgást biztosító rendszer még nem került feltárássra.

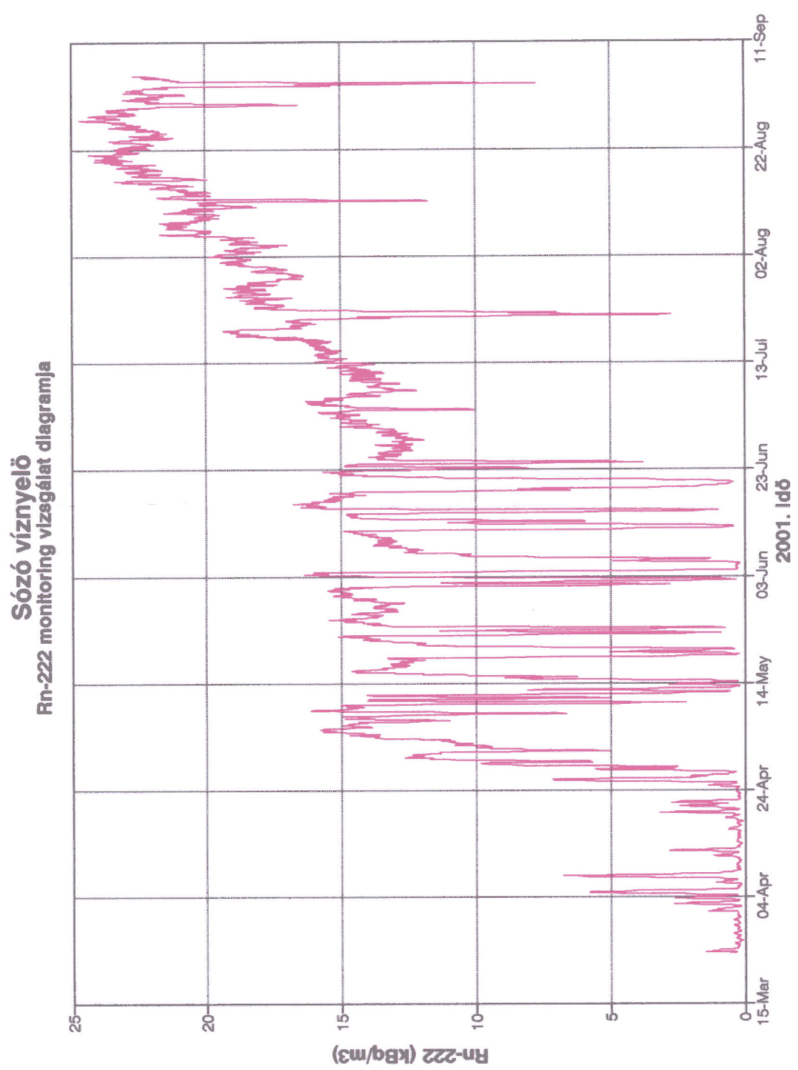

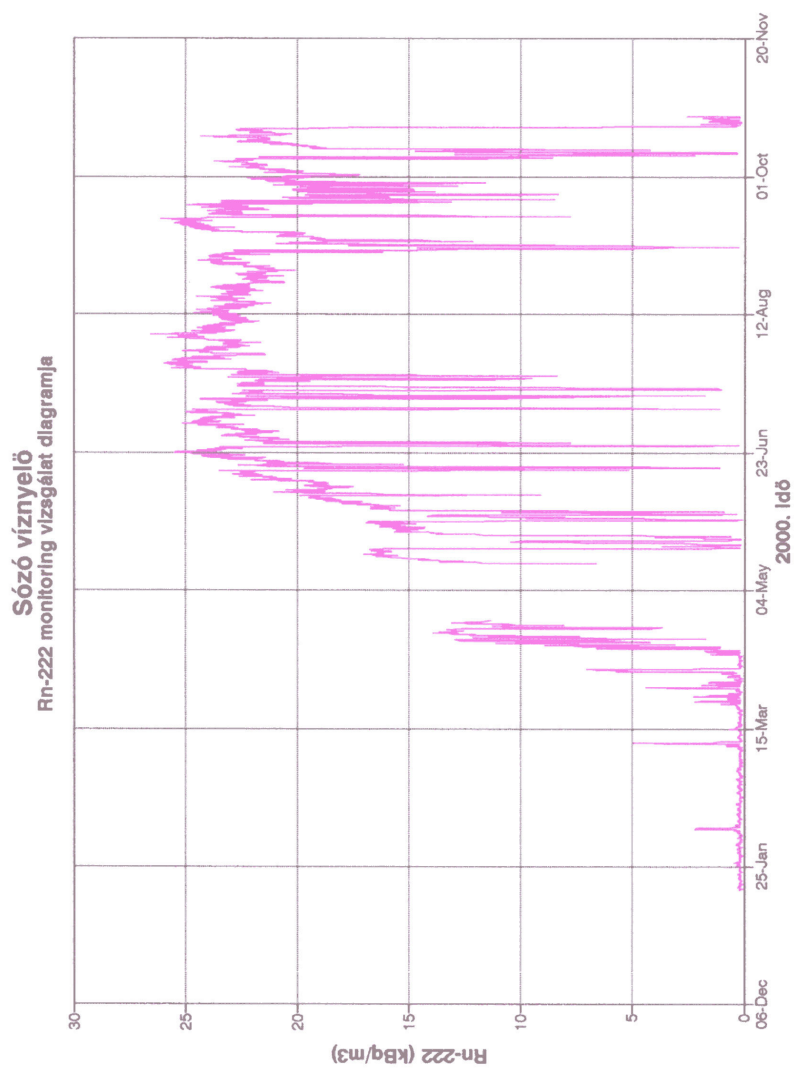

Szóó-víznyelő

A víznyelőben folyó feltárási munkálatokat 1995-ben egy hatalmas omlás szakította félbe. Ezt követően 1999-ben észlelt huzat megjelenése biztatólag hatott, hogy a továbbiakban is figyelemmel kísérjük a nyelőben történeteket. Ennek kezdetét jelentette az 1999-ben megindított radontranszport mérések beindítása. Az elmúlt két évben rögzített adatok igazolták az eddigi észlelések és mérések eredményeit, miszerint a mindenkori áramlási irányokat a felszíni és a barlangi légtömegek hőmérsékletviszonya határozza meg. Az erős légcserre ellenére is meglévő magas radonszint (25 kbq/m³) valamint az igen érzékeny reagálás a külső klímaváltozásokra nyitott részrendszerre utal. 2000-ben és 2001-ben rögzített adatokból szerkesztett grafikonokon jól nyomonkövethetőek a víznyelőben lejátszódó áramlási viszonyok változásai. Mindkét évben a téli befelé tartó légmozgások április végefelé szűnnek meg. A téli időszakban bekövetkezett rövid enyhülések rögtön áramlási iránymódosulásokkal jártak, ilyenkor szinte nulláról 5-6 kbq/m³ is felszökött a radonszint, majd ugyan olyan gyorsan zuhant ismét az alapértékre. Április végétől június közepéig, végéig jelentős emelkedésen megy keresztül a radonszint, az értékek 15-16 de akár a 20-25 kbq/m³ is elérhetik. Ennek az időszaknak a fő jellegzetessége a nagyfokú ingadozás ezt a 2001-es év grafikonján tanulmányozhatjuk a legjobban. A nyári értékek, amikor a legintenzívebb a kiáramlás a legmagasabbak, tartósan a 15kbq/m³ felett mérhetőek de hosszan a 20kbq/m³ felett is maradnak és néha a 25kbq/m³ fölé is emelkednek. A nyári időszakban bekövetkező rövid lehüléseket a radonszint jelentős csökkenéssel jelezte. Mindezt úgy tűnik, hogy a barlangból kiáramló levegő radontartalma nem érte el a maximumot, hiszen a külső hőmérséklet emelkedésével emelkedik a radonszint is ez jól látható a 2001-es év grafikonján.

Lipóci–víznyelő vörös színű cseppkő mintájának ásványos összetétele

Máté Zoltán

A Lipóci –víznyelőből származó, vörösbarna (rozsdabarna) színű, porózus szerzetű cseppkődarabból az ásványos összetételének a megállapítására röntgendiffrakciós vizsgálat készült az MTA Geokémiai Kutatólaboratóriumában. A cseppkődarab makroszkópos leírásakor is egyértelmű volt, hogy a vörösbarna színét valamilyen vas-oxid, -hidroxid fázis okozza. Ezt alátámasztotta a binokuláris mikroszkópi vizsgálat is. A 10%-os sósavval elvégzett próba igazolta a kalcit jelenlétét is.

A röntgendiffrakciós vizsgálat megerősítette az előzetes eredményeket. A következő ásványok építik fel a cseppkövet: kvarc, földpát, karbonát, agyagásványok, Fe-oxid, -hidroxid fázisok. A karbonátok közül csak kalcit van jelen, mely kémiaiilag vált ki az oldatokból. A kvarc törmelékes eredetű, hozzá hasonlóan a földpátok képviselőjében jelen lévő plagioklász is. Az agyagásványokat a 10 A-ös filloszilikát (szericit-illit) és a kaolinit képviseli (nem duzzadó agyagásványok). Az agyagásványok, a kvarc és a földpát valószínűleg a környező üledékekből származnak (pl. lösz). Legfeltűnőbb alkotók a különböző fázisokból álló és eltérő kristályossági fokú Fe-oxidok (limonit, hematit?) és –hidroxid (goethit) ásványok. Ezek közül uralkodó a goethit $[\text{FeO}(\text{OH})]$ és legkisebb mennyiségben a kristályos hematit (Fe_2O_3) van jelen. Nagyobb mennyiségben jelenik meg az amorf (kristályszerkezettel nem rendelkező) vas-oxid, -hidroxid fázisok (valószínűleg limonit). Ezek a vas ásványok kémiaiilag csapódtak ki az oldatokból. A vas a környező üledékekből oldódik ki.

A vizsgálat tárgyát képező cseppkő

2001. évi Denevérmonitoring eredményei

Szatyor Miklós

A Magyar Madártani Egyesület Baranya megyei Csoportjának Denevérvédelmi Programja az 1990-es évek elején kezdte meg a mecseki barlangok telelő denevérállományának felmérését. A felmérés során több mint 70 barlang lett átvizsgálva. A felmérés végeztével kiválasztottuk azokat a barlangokat, melyekben jelentősebb denevérállomány tartózkodik és ezeket az üregeket minden évben monitoring jelleggel ellenőrizzük.

Eredmények:

	Rhinolophus ferrumequinum	Rhinolophus hipposideros	Myotis myotis	Myotis blythi	Nagy-Myotisok	Myotis nattereri	Myotis bechsteinii	Myotis dasycneme	Myotis mystacinus	Myotis daubentonii	Plecotus auritus	Pipistrellus sp.	Miniopterus schreibersii	ÖSSZESEN:
Pietró-barlang		4	1											5
Kőlyuk-barlang	3	6	6	1				1		1				18
Vízfő-barlang	4					1								5
Büdöskúti-zsomboly					79							1		80
Köteles-zsomboly	3	1			10					1				15
Mohos szikla-zsomboly	2		1											3
Csengő-zsomboly	3	1							1					5
Kétlyuk-zsomboly	2				20			2		3	2			29
Ismeretlen nevű zsomboly	2	1			13									16
Szársomlyó, Bauxit-tárók	8		2			2	1			3	1		1	18
Máriagyüdi-barlang	1													1
Vásáros úti-zsomboly	6	1			7	1				3				18
Abaligeti-barlang	104	1			1									106

Az enyhe télnek köszönhetően a barlangok denevérlétszáma alulmaradt a korábbi évekhez képest. Az Abaligeti-barlang állománya, kb. fele a megszokottnak, ez köszönhető a barlangban folyó felújítási-építési munkálatoknak. Reménykedünk benne, hogy a több éven keresztül tartó zavarás nem okozott visszafordíthatatlan problémákat a telelő állománynál. A következő években különös figyelemmel fogjuk követni az Abaligeti-barlang telelő állományának alakulását.

A 2001. év terepbejárásairól...

Ollé Péter

A korábbi évek tapasztalatai alapján ez évben fokozottabban fordítottuk figyelmünket a felszíni vizsgálódások irányába. Bár a kutatómunka döntő része idén is a felszín alatti tevékenységekkel és megfigyelésekkel, ill. ezek elemzésével telt, több alkalommal végeztünk direkt terepbejárást. Ennek eredményeként több beszámoló is készült a vizsgált területekről, többnyire azokról, ahol már korábban vagy jelenleg is végzünk felszín alatti kutatási tevékenységet.

A terepbejárások során ezeket a területeket, nevezetesen Abaligeti-cseppkőbarlang ill. Mészégető-források barlangjának feltételezett vízgyűjtő-területeit látogattuk. Ilyenek a Nyáras-völgy, Virágos-völgy, Száraz tó és környéke, a Herma hegy és az V. üzem által közrezárt terület; az Orfűi-hegy, a Mész-völgy, a Lipóci legelő és környéke, Nagy-tó, Bodó-hegy. A korábban kutatott részek közül a Zsidó-völgyet és környékét vettük szemügyre. Továbbá egy alkalommal a kutatóház iránt felmerült igény kapcsán is szétnéztünk.

A túrák alkalmával megfigyelhettünk több felszíni karsztjelenséget (beszakadások, töbrök, víznyelők, egyéb felszíni oldásformák). Nem egy esetben olyan objektumokat is találtunk, melyek vagy már kisebb barlangnak számítanak, vagy a későbbiekben esetlegesen kutatásra érdemesnek ítéltünk meg.

A megfigyelt jelenségeket igyekeztünk dokumentálni, leírás, rajz ill. néhány esetben fényképdokumentáció formájában. Mégis azt mondhatjuk, hogy a jövőben ezen a téren még nagyon sok teendő van. A dokumentációt részletesebb vizsgálati módszer alapján lenne szükséges előállítani. A vizsgált felszíni jelenségekről nyilvántartást (un. "töbrönyilvántartást") szeretnénk készíteni, melyben részletesebb térképvázlatban jelölnénk a megfigyelt objektumot és arról több szempont alapján készítenénk leírást, kiegészítve digitális fényképdokumentációval. A terepbejárások gyakoriságát is szükséges lenne meghatározni minimum évi két (téli és nyári) alkalommal. Az így nyert dokumentációs adatbázis révén a változások is jól nyomon követhetők a vizsgált terület vonatkozásában, ebből pedig a kutatási munkát elősegítő eredmények érhetők el.

Mindezekhez az egyesület eszközei (számítógép, digitális fényképezőgép) - többek között az idei év pályázati sikereinek köszönhetően - már részben rendelkezésre állnak. A szükséges eszközöket a következő, 2002-es év során szándékozunk szintén pályázati, valamint saját erő segítségével beszerezni.

Az idei évet sok szempontból is sikeresnek mondhatjuk, de a kutatási munkához úgy érezzük a fentiek is hozzátartoznak, további sikereket és tudományos eredményeket indukálhatnak.

Dokumentációs munkák

Fejezetek az Abaligeti-barlang kutatástörténetéhez

Zalán Béla

Márton Gábortól 2001-ben kapott latin nyelvű kézirat első része lehetőséget biztosít arra, hogy az Abaligeti - barlang régi elnevezésével kapcsolatosan következtetéseket vonjunk le. Majd megismerkedhetünk a barlang időjárás-változást előrejelző tulajdonságával, és egy régi, az érzéki csalódásra visszavezethető helytelen megfigyeléssel is. És végül a leírásból az is kiderül, hogy talán nem Mattenheim J. helyi molnár járhatott először a barlangban. (Az eredeti kézírásos latin szöveg mind pontosabb fordítása esetleg módosíthatja a levont következtetéseket.

A kézirat egyes szakaszainak fordítása:

Decreta Visitacionis Canonica Parochiae Abaligethensis
1829 szeptember 26-án
Sectio I.. Caput V. Memoratu Digna (Említésre méltó)

Van itt Abaligeten, nyugat felé, a hegy lábánál egy barlang vagy üreg, melyet a helybeliek Paplikának neveznek és a Mecsek- hegység zár bilincsbe. Elnevezését nyilván onnan kapta hogy a(török utáni) első plébános, Antonius Riedl, mivel parókiája és éléskamrája nem volt az üreget használta kamrának és pincének, míg háza teljesen fel nem épült.

Kitaibel Pál 1799-ben tett abaligeti látogatásáról irt naplófeljegyzéseiből ismert, hogy a község lakosai már akkor „Pap Likának” hívták a barlangot. A fenti leírás csak megerősíti azt a tényt, mi szerint a „helybeliek Paplikának” nevezték ugyan a barlangot, de már az ezernyolcszázados években megjelent hivatalos kiadványok rendre mind Abaligeti-barlangként említik az üreget (Kölesy 1820, Wosinsky 1892, Bíró 1900 stb.). Így teljesen alaptalannak tűnnek azok a későbbi feltételezések melyek szerint, az 1882-től a barlang feltárásán, kiépítésén, bemutatásán fáradozó Chalupni János, Bíró Imre, Tihanyi János plébánosok után kapta volna a Paplika nevet. A plébánosok barlanggondozó és hasznosító tevékenysége talán elősegítette e régi elnevezés fennmaradását a helyi lakosság körében, de az írott sajtó terjedésével mind gyakrabban jelent meg az Abaligeti-barlang kifejezés és vált általánossá.

Ez a barlang előre jelzi az időjárást és a levegőváltozást. Eső vagy más, kellemetlen időjárásváltozás előtt az egész környékét betölti zúgás (morgása). Továbbá, télen igen meleg, nyáron nagyon hűvös patakot bocsát ki, mely a kies vidék kertjein és káposztásain végigfutva több malmot meghajt az egész környék nagy hasznára, kiváltképpen aszály idején.

Az időjárás jósoló megfigyelések az Abaligeti-barlang esetében valószínűleg tévesek. Az orfűi Sárkány-kúttal kapcsolatosan (mely egy időszakos karsztforrás) is olvashatunk ebből a korból hasonló időjárást előrejelző jelenségekről, de amíg itt az időváltozással együtt járó légnyomásváltozások kedvező esetben valóban okozhattak és a mai napig is okoznak kitoréseket a forrás speciális jellege miatt, addig a szabad vízkifolyású és tágas bejárattal bíró Abaligeti-

barlang esetében ez nehezebben képzelhető el. Nem zárható azonban ki a téves adatközlés vagy lejegyzés sem.

A barlangból kifolyó patak télen igen meleg és nyáron nagyon hűvös érzetet keltő vízhőmérséklete jórészt az érzéki csalódással magyarázható. A téli mínusz 10-15 vagy 20 C. fokos hidegben igen melegnek tűnhet a plusz 11-12 C. fokos víz, míg a nyári 30 C. fokos melegben valóban dermesztően hidegnek tűnhet a 10 C. fok körüli víz hőmérséklet. Az utóbbi években végzett mérések szerint a barlangi patak hőmérséklete akár három, négy fokot is változhat, pl.: igen alacsony vízállás esetén, amikor nem zárható ki némi mélykarsztból származó langyosabb víz melegítő hatása sem, a patak hőmérséklete a 11C. fokot is meghaladhatja. Kora tavasszal, amikor nagymennyiségű alacsony hőmérsékletű olvadékvíz is bejuthat a barlangba, képes lehet az onnan kifolyó patak vizét akár 8 C. fok alá is hűteni. Mindezen változásokat az utóbbi években végzett mérések igazolták, a külső hőmérséklettől befolyásolt csak érzékszerveire hagyatkozó ember nem igen képes helyesen megítélni az adott víz hőmérsékletét.

Az 1768-dik évben néhány német behatolt ebbe a barlangba, köztük néhai Josephus Mattenheim helyi molnár, aki a barlang végén egy tavat talált és egy különös (vagy új) deszkát, hasonlót azokhoz melyeket az ország felsőbb részeiből kereskedés céljából a Dunán szoktak leúsztatni. E molnár fia, Josephus, apja példáján felbuzdulva társaival meglátogatván az üreget, magával hozta ezt a deszkát, miután az sok évig használatban volt.

Ha Mattenheim a barlang végét jelentő tónál valóban egy deszkát talált, az csak egyet jelenthet, mégpedig azt, hogy nem ő volt ott az első. A barlangot ismerve nehezen képzelhető el, hogy az ott talált deszkát a víz szállította volna oda és az még használható állapotban maradt volna meg. Talán helyesebb azzal a ténnyel számolni, hogy azt valamilyen céllal valaki bevitte a barlangba. Lehet hogy hídnak, de az sem kizárt, hogy vízszintszabályzásra használták. A deszka anyaga vörösfenyő lehetett mert csak az képes hosszabb időt vízben átvészelni.

Quercu
 Serici, quae Hungaria, penitus deserta, Tagus etiam iste muta-
 vit suum antiquum locum, & in alium transmigravit.

Genes Tagus Orbi exstitit condm Templum; cuius Turris
 Anno 1808 corruit. Honori S. Martini Beatum, inde illius Lo-
 ci Aedae, hodiernum S. Martini, Patronum venerantur,
 recurrentique quotannis 11mo Novembri Patrocinii sui diem
 vocitare, et celebrare consueverunt.

Et hic Abaligetini, in pede Montis versus occiden-
 tem Antrum, seu specus quidam, à loci Inhabitatoribus,
 Taphlika vocitatus, quae velut in una Catena conjungitur
 cum Montibus Metkaiianis, nomenclaturam inde videtur
 accepisse, quod Primus Proculus, D. Antonius Riedl, quo-
 niam Domo Parochiali, & Cellario caruerat, hanc specum
 pro Penus & Cella adhibuit, donec Aedes Parochialis, una
 cum Cellario confirmata fuisset. Antrum hoc praesagi Tem-
 pestatem, & aeris mutationem. Totam etiam Peripheriam
 replet prius murmure, quod sequitur pluvia, vel alia
 ingrata mutatio Temporis. Torro Rivulum brumali Tem-
 pore quidem calidissimum, aestate vero frigidissimum, continuo
 emittit, qui per Hortos, et cauleta Incolarum amoenae
 decurrens, molas complures pro summa Vicinorum quoque
 utilitate, praesertim Tempore siccitatis impellit Anno 1748.
 Germani quidam Antrum hoc intrarunt, inter reliquos
 Josephus Mattenlein, condm Molitor localis, qui in fine
 hujus Antri, Lacum, atque in eodem novum afferens, Similem
 ex superioribus Regni Partibus, per Danubium praestus
 gratia de ferri consuetis, natantem reperit, quem ejusdem
 Molitoris filius Josephus Anno 1784, exemplo Patris anima-
 tus, cum aliquibus Sociis specum hanc visitans, secum edu-
 cit, pluribus Annis hoc afferere usus. Specum hanc D. Vir-
 centius Kölesy, Bonorum Venerabilis Capituli Evingua Ede-
 siensis

Az Abaligeti-barlang szifonjának legyőzésére indított kísérletek története

Zalán Béla

(Az egyesület 1999. évi kutatási jelentésébe figyelmetlenségből csak töredékesen került bele így pótlásáról most gondoskodunk)

A Nyugat- Mecsekben található Abaligeti- barlang végpontját egy szifon alkotja, mely évtizedekig jelentett kihívást a kutatók számára. Legyőzésére számos kísérlet történt, hol vízszintsüllyesztéssel, hol robbantással, míg máskor a víz leszívásával kísérleteztek. Minden munkát azzal a reménnyel indult, hogy most sikerül bejutni a feltételezett folytatásba, mely akár 1,5 - 2km hosszú is lehet. Kitartó kutatással ez idáig kb. 30m - nyit jutottak előre, de ott egyelőre leküzdhetetlen akadályba ütköztek.

A Mecsek Egyesület keretében működő Barlangkutató bizottság éves munkájáról számolt be Myskowszky Emil bányafelügyelő 1905. december 25-én megtartott közgyűlésén. E szerint az Abaligeti-barlangban aktív feltárások indultak meg. Így megkísérelték többek között a szifon vízszintjének csökkentését is a továbbjutás reményében. A helyi adottságok mellett ez csak fél méterrel sikerült, ami kevésnek bizonyult a várt eredményhez képest. Ezután a szifon fölötti sziklafal átrobbantásával próbálkoztak abban a hiszemben, hogy csak egy vékony sziklaél nyúlik bele a szifontó vizébe. Négy napi kemény munka árán (ahol a szükséges furatokat kézzel vésték) mintegy másfél métert haladtak előre. Eredménytelenség miatt ez évre a munkákat itt befejezték.

A kutatók továbbra sem mondtak le a szifon mögötti feltételezett üregek feltárásáról, ezt bizonyítja a Barlangkutató Osztály jelentése, melyet ismét Myskowszky Emil ismertetett 1906 december 25-én a közgyűléssel. Így 1906 július 10-én többheti szárazság után szivattyú alkalmazásával próbálkoztak. Kindl Ferenc gyáros biztosította a berendezést (nincs adat az alkalmazott technikáról) és egy szerelő munkást a tervezett munkálatokhoz. A próbálkozást annak ellenére, hogy 8 ember 6 órán át küzdött az előző éjjel lehullott csapadék okozta árhullám meghiusította. Szivattyús vízszintsüllyesztés alkalmazása barlangi körülmények között a be- járatról 460m-re valószínűleg abban az időben sem volt mindennapos, a Mecsekben pedig bizonyára ez volt az első eset.

Ezek után jó ötven évnek kellett eltelnie, míg 1957-ben a Baranya Megyei Idegenforgalmi Hivatal megkezdte az elhanyagolt sorsú barlang rendbehozatalát, kiépítését. Ezen munkálatok keretében a barlang ismeretlen folytatását is megkísérelték feltárni. A munka most már erős technikai felkészültséggel 1957. október 8-án kezdődött meg. Annak ellenére, hogy a fúrás itt már gépi erővel történt, a robbantások mégsem hoztak eredményt. A barlang hosszát ugyan megnövelték 7-8 m-rel, de a szifonon túli szakaszt mégsem érték el. Az eredménytelenség miatt 1957. november 20-án a munkákat befejezték. A feltárási kísérlethez a Komlói Víz és Csatornaművek kompresszort és légfúró berendezést, míg a Pécsi Vízművek Balatoni István lőmestert bocsátotta rendelkezésre.

A Baranya Megyei Idegenforgalmi Hivatal Barlangkutató Csoportja a hivatal támogatásával 1960-ban szivattyús vízszintcsökkentéssel próbálkozott. A leszívás során a szifont törmelékkel telve találták, feltehetően a korábbi robbantások anyaga zárta el az utat. A szifon kitakarítása után a függőleges szakaszt ácsolattal biztosították. Nehéz munka árán kb.5m-es mélységben elérték a vízszintes járatot, melyben kb. 20m-t tudtak előrejutni.

A végponton nagyobbacska üregben a mennyezet ismét a vízszint alá bukott. Az akkor alkalmazott centrifugálszivattyú nagyobb mélyégből már nem volt képes a vizet felemelni, így a továbbjutást ezúttal sem sikerült kierőszoakolni.

A Barlangkutató Csoport nem adta fel a reményt, és 1971 tavaszán a Baranya Megyei Vízmű Vállalat segítségével most már Flygt-típusú szivattyú alkalmazásával kísérelte meg az áttörést. A kutatótábor Vass Béla vezetésével 1971. április 30-án kezdődött, és a leszívátás már aznap éjjel megindult. A szifon vízszintes ága május 1-én délután nyílt meg. A régi ácsolatot épségben találták, így a második lépcső leszívátását egy váratlan vízszintemelkedésen kívül más nem akadályozta. Így a szükséges műszaki munkálatok befejezése után 1-én éjjel indult a végponti szifon leszívátása, a vízkiemelést két lépcsőben végezték. A végpontról a járat elején lévő gépekig nyomták a vizet, onnan azok a barlang már ismert járatába továbbították azt. Így tudták kiküszöbölni a hosszú nyomóvezeték okozta teljesítménycsökkenést. A második lépcső vizét május 2-án délutánra sikerült eltávolítani. Szomorú kép fogadta a felderítő kutatókat, a továbbvezető járat agyagos törmelékkel zárult és a víz a törmelék közt keskeny sziklahasadékból nyomás alatt buzgárszerűen tört fel. A szifont ezúttal sem sikerült legyőzni, de elkészült annak térképe, és ezzel valószínűleg a szifon kutatása hosszú időre lezárult.

Irodalom:

Berényi Üveges István: Az Abaligeti-barlang szifonjának áttörési kísérlete
Karszt és Barlang 1971 II.

Myskowszky Emil: Barlangkutató Bizottság jelentése
Mecsek Egyesület Évkönyve 1905 95-101.

Myskowszky Emil: Barlangkutató Osztály jelentése
Mecsek Egyesület Évkönyve 1906 69-80.

Vass Béla Legújabb kutatások az Abaligeti-barlangban (Rádióelőadás)
Karszt és Barlangkutató Tájékoztató 1960 június

Csoportélet

Magyar Barlangi Mentőszolgálat Dél-magyarországi Területi Egysége

Szatyor Miklós

Megalakult a Magyar Barlangi Mentőszolgálat Dél-magyarországi Területi Egysége. Régóta függőben lévő probléma oldódott meg a Területi Egység megalakulásával. A Mecsekben kutató csoportok, egyesületek körében többször felmerült már egy barlangi mentésre szakosodott csapat felállítása. A sok tervezgetést végül tett követte, 2001 október elején Budapesten került sor a Területi Egység létrejöttének megvitatására, illetve a tagsági kérelmek leadására. A BMSZ a tagsági kérelmet és a Területi Egység felállítását elfogadta, mint ahogy arra a BMSZ alapszabálya lehetőséget ad. Ezzel a döntéssel a BMSZ életében is új fejezet kezdődött, ugyanis 40 év után a Dél-magyarországi az első területi egység. Így az esetlegesen bekövetkező barlangi balesetkor egy technikailag jól felkészült, „BMSZ-kompatibilis” csapat indulhat a sérült mentésére a Mecsek, Villányi-hegység, Bakony és esetleg az ország más területére is.

Alapító tagok:

NÉV	BMSZ-DmTE beosztása	Csoport tagság
Tarnai Tamás	elnök	Szegedi Karszt-és Barlangkutató Egyesület
Kéki Antal	riasztási felelős	Mecseki Karsztkutató Csoport
Tegzes Zoltán	oktatási felelős	Pro Natura KBE
Szatyor Miklós	technikai-logisztikai felelős	Pro Natura KBE
Rosztóczy Péter	tag	Szegedi Karszt-és Barlangkutató Egyesület

További terveink között szerepel a Területi Egység tagságának bővítése és ennek alapfeltételeinek megteremtése, azaz technikai tanfolyam és vizsga megszervezése a Mecsekben. A 2002-es évben tervezzük egy mentési gyakorlat megtartását, támogatók szponzorok segítségével a minimális technikai felszerelés előteremtését. Továbbá egy hivatalos sajtótájékoztatót és a kapcsolatépítést a hivatásos szervezetekkel.

A Pro Natura KBE törökországi túrája
2001 július 8-22.

Szatyor Miklós

Egyesületünk tagjai 2001 nyarán egy törökországi túrán vettek részt, mely során megismerkedtünk az ország természeti adottságaival, formakincsével. A túrán a Mecseki Karsztkutató Csoport is képviselte magát két fővel.

Részvevők:

Balogh András
Fodor István
Kéki Antal (MKCS)
Lőrincz Zoltán
Pónya Péter (MKCS)
Szatyor Miklós
Tegzes András
Tegzes Zoltán

A túra célja:

Célunk volt, hogy a szokásos közös túránkat ebben az évben is megrendezzük. Egy olyan országot választottunk, mely távol esik hazánktól, így a csapat nagy része először lépett Ázsia területére. Célunk volt továbbá, hogy a lehetőségeink és a rendelkezésre álló idő szerint a lehető legnagyobb utat járjuk be és minél többet ismerjünk meg az ország természeti értékeiből és kultúrájából.

A túra útvonala:

Pécs – Belgrád – Nis – Szófia – Svilengrad – Edirne – Istanbul – Şile – Ankara – Kaysrei – Erciyes-vulkán – Içel – Antalya – Pamukkale – Kütahya – Izmit – Istanbul – Edirne – Svilengrad – Dimitrovgrad – Giurgiu – Craiova – Herkulesfürdő – Temesvár – Arad – Pécs.

A túra során érintettük a Fekete-, Földközi-, és Márvány-tengereket. Ankara és Kayseri között található a Tuz-tó, mely állítólag a világ legsósabb tava. Fantasztikus látványt nyújtott a víztelen tó, melynek medrét hófehér sókristályréteg borította. Csak az év esős részében található benne víz, egyébként csaknem teljesen kiszárad.

Egyik fő célunk volt az Erciyes-vulkán megmászása és a vulkáni tufából kiperarálódott Kappadókia megtekintése. A vulkán 3916 méter magas, már régóta inaktív. Megmászását a keleti oldalon kíséreltük meg egy tengerszint feletti 2000 méter magasan lévő táborból. A távolról könnyűnek látszó hegyoldal közelről egészen más képet mutatott. Meredek, omladékos gerincen lehetett megközelíteni a csúcst. A kopár és kietlen sziklás oldal a napsugárzás hatására folyamatosan aprózódik és ezért omlik. A még meglévő sziklatornyok is erősen töredezett állapotban vannak. Az előző napok tengerszint közeli magasságban teltek, ezért nagy megpróbáltatást jelentett a közel 4000 méteres csúcs meghódítása. A csapat kisebb része hegyibetegségben szenvedett, így visszafordultak, ketten napszúrást kaptak, ennek ellenére egyiküknek sikerült feljutni a csúcsra. Gyönyörű kilátás nyílt a környező tájra, melyből a vulkán egyeduralgoként emelkedett ki. A csúcson lévő kis barlangban egy vendégkönyv és egy több száz éves korán volt elhelyezve.

A vendégkönyvbe természetesen bekerült a csúcshódító csapat névsora (Balogh András, Fodor István, Tegzes András, Tegzes Zoltán). Lőrincz Zoltán és Szatyor Miklós a csúcstömb előtt, kb. 3800 méteren fordult vissza.

Az Erciyes látképe

A vulkán környékén, de főként a nyugati oldalon, vastag hamu rakódott le az egykori vulkanikus tevékenység hatására. Ez cementálódott, majd az eróziós hatások a területet mély völgyekkel szabdalják. Így a lefolyó vizek igen gazdag és változatos formavilágot kölcsönöztek a tájnak. A helyi lakosok egész városokat vájtak a tufába és évezredekig keresztül laktak ott. Helyenként még napjainkban is használják ezeket a lakásokat. A köztes völgyekben öntözéses fölművelés folyik, a kis kertekben gyümölcsöt, zöldséget termesztnek.

A Földközi-tenger partvidékén végighaladva, majd betérve az ország belseje felé eljutottunk Pamukkale-ba, amely a hófehér mésztufagátjairól híres. A hegység peremterületén található Pamukkale, ahol a mélyből felszálló karsztvíz a felszínre tör.

A túra végén megtekintettük Istanbul történelmi városrészét a kék mecsettel, és a Hagia Sophia mecsettel. Rövid látogatást tettünk a bazárba is, majd hazafelé vettünk utunkat. Az útvonalat módosítva nem Jugoszlávián, hanem Románián keresztül jöttünk haza, ahol megtekintettük a Kazán-szorost és egy napot túráztunk a hegyekben Herkulesfürdő környékén.

2001. június 22-24 Barlangnap Gerecsében

Lotz Tamás

A Bakonyi Barlangkutató Egyesületek Szövetsége Tardoson a Malomvölgyben rendezte meg a XLV Barlangnapot. A regisztrációs és a pálinkajegyek átvétele után sátrort vertünk a Pizolit Barlangkutató SC tagjaival közösen. Barlangtúrát tettünk a Megalodusz - barlangba (sokat gyönyörködtünk az ásványkiválásokba), a Jura- zombolyba (amelyet elsősorban kintről csodáltunk a bejárat szűkössége miatt), a Tűzköves- barlangba (amelynél kiprobáltuk a pattintott kőszerszámok készítését), a Pisznice- barlangba (amelynek minden részét átvizsgáltuk) és a Pisznice- zombolyba (ami meglepően hűvös volt). Néhányan közülünk felszíni túrát is tettek saját szervezésben.

A szombat esti dia is videó vetítést megtekintése után, az Effect rock zenekar előadását, - amely reggelig tartott - időnként felneszelve a hálósákból „élveztük”. Az MKBT által hozott könyvek és egyéb kiadványok révén egyesületi és saját könyvtárunkat bővíthettük.

A szervezés jó volt, a halászlé fenséges (bár kicsit csípős), az időjárás kitűnő, a táj csodálatos. Kár, hogy a megszokott információt tartalmazó ismertető kiadványt nem készítették el, amit azért hiányoltunk.

Ereszkedés a Tűzköves-barlangba

Résztevők: Balogh András, Fodor István, Lotz Tamás, Past András, Tegzes Zoltán, Ollé Péter, Márton Gábor, Montskó Péter,

Kis csapatunk a Megalodusz-barlang előtt

A tábor

Téli túra a Szlovák Paradicsomban

Szira Fruzsina

2001.január 28-tól 5 napos téli túrát tettünk a Szlovák Paradicsomban. Vonattal mentünk Hidasnémetiig, ahol gyalog keltünk át a határon. Innen busszal majd ismét vonattal jutottunk Kassán és Spisska Nov Vesen keresztül az első szálláshelyünkhöz Cingovba. Két éjszakát töltöttük egy fűthető, de nyári használatra berendezett faházban. Megérkezésünk napján rövid sétát tettünk a környéken. Másnap bejártuk a közeli völgyeket és felmentünk a Tamásfalvi-kilátóhoz. Hideg, de tiszta idő volt így az Alacsony-Tátra is látszott. Harmadnap korán indultunk, mert Podlesokban akartunk aludni. Nagy zsákjaink nem könnyítették meg a láncos utakon való közlekedést. Sok helyen a kapaszkodást segítő medvetalpak és láncok egészen bele voltak fagyva a sziklákra lefolyó kisebb erekbe, vízesésekbe. Néhol jégcsákánnyal kiszabadítottuk őket. A podlesoki kempingbe érve problémamentesebben kaptunk szállást, mint Cingovban. Igaz, a nagy hideg miatt csak a harmadik házban aludhattunk, mert gond volt a vízel és a fűtéssel is. Hazaindulásunk előtti nap bejártuk a Sucha Belá szurdokot és felmentünk a teljesen befagyott Fátyol-vízeséshez, ahol néhány jégmászóval és zergével találkoztunk!

Hazafelé vezető utunk gond nélkül zajlott és egy igen jó hangulatú túra emlékével, bár kicsit szomorúan indultunk hétfőn dolgozni, vagy iskolába.

A túra résztvevői: Szatyor Miklós, Szira Fruzsina, Balogh András, Angyal Dóra, Tegzes András

Befagyott vízesés

Pályázati beszámoló

Ollé Péter

Egyesületünk 2001-ben is igyekezett pályázatokon részt venni. Az idei évben három alkalommal pályáztunk, minden pályázatunkat sikeresnek könyvelhetjük el.

Nyári kutatótáborunkat 2001-ben a Mészégető -források barlangja szifonjainak - szivattyúzás segítségével - vízszint süllyesztéses eljárással történő kutatására szerveztük. A tábor sikere a nagymértékű összefogás, és részvétel mellett azon az anyagi segítségen is múlt, melyet támogatók megkeresésével, támogatásuk elnyerésével tudtunk csak biztosítani. A *Karszt és Barlang Alapítvány* által kiírt pályázaton való sikeres szereplésünkkel 30.000 Ft-nyi összeget nyertünk el, így ez a barlang ismeretlen részeinek eredményes kutatását is nagyban elősegítette.

Mint annyi más szervezet mi is érdeklődéssel fogadtuk a *Széchenyi Terv* pályázati kiírásait. Rövid internetes böngészés után felfigyeltünk az Informatikai Kormánybiztosság "*az információs társadalom megvalósításában közreműködő civil szervezetek támogatása*" címmel meghirdetett pályázatra. Egyesületünk régi vágya volt egy számítógép, illetve olyan ehhez kapcsolódó eszközök, melyek segítségével a kutatási és dokumentálási (mint pl. digitális barlangtérképezési rendszer lehetőségének biztosítása) munkák hatékonyabban elvégezhetőek, a szervezet megjelenhet az interneten, hozzájárulhat a fiatalok oktatásához, a barlangkutatás társadalmi súlyának növeléséhez. A fentebb említett pályázaton sikeresen résztvevők 333.000 Ft értékben nyerhettek el támogatást számítógép vásárlására. Így a pályázat júniusi beadását követően augusztus végén örömmel vehettük tudomásul, hogy pályázatunk kedvező elbírálást nyert. A számítógép jelenleg már az egyesület birtokában van és a jelen kutatási jelentés összeállításában is szerepet kapott.

Az IKB pályázatán nyert számítógép kiegészítéseként színes nyomtató ill. megfelelő tudású szkener beszerzését is célul tűztük ki. Ennek okán vettünk részt szeptemberben *Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata által kiírt "Civil szféra és külső szervek támogatási alap", "Környezetvédelem"* tevékenységi tárgyú pályázatán, ahol 50.000 Ft-ot kaptunk nyomtató vásárlás céljából. Az összeget saját forrásból kiegészítve sikerült egy A3-as méretű színes nyomtatót beszerezni.

A pályázatokon való részvétel során nemcsak pusztán az anyagi támogatás elnyerését érezzük döntő szempontnak, hanem azt is, hogy ezeket az anyagi eszközöket hatékonyan tudtuk és tudjuk felhasználni, továbbá, hogy a jövőben is nagy segítséget jelentenek az egyesületi célok megvalósításában.

Mellékletek

- Lipóci-víznyelő térképe
- Pietró-barlang térképe
- Mészégető-források barlang V. szifon térképe